

„Mé srdce touží po Polné...“ Listy českého zámečníka z Egypta.

ZDENĚK FIŠER

Dějiny Polné devatenáctého století se mihne jméno Františka Činčery. Zná je už autor prvních obsáhlejších dějin města z roku 1897, František Pojmon.¹ Uvádí, že Činčera se narodil v říjnu 1841, vyučil se zámečnickému řemeslu a vyrazil do světa na zkušenou. Když pracoval v Kragujevci v tamním arsenálu, dozvěděl se o obrovském požáru svého rodného města v srpnu 1863. Zdrčen žalem, rozhodl se vykonat cestu do Sváté země, tj. Palestiny. Uskutečnil ji a následně si hledal práci v egyptských městech. Do Polné se vrátil jen dočasně, zasílal však pro polenskou školu různé zajímavé věci. O svých cestách napsal nějaký článek či články do časopisu *Moravan*.

Následně jistou pozornost věnoval Františku Činčerovi známý polenský vlastivědný pracovník Břetislav Rérych. Učinil tak v publikaci „Rodáci a obyvatelé města Polné“ z roku 1935.² O „Afrikánci“, jak snad bylo cestovateli přezdíváno, přinesl více údajů než Pojmon, některé z nich jsou však zavádějící a nepřesné.³ Patrně pochybná bude rovněž jeho závěrečná historika o tom, jak Činčera po kterémsi návštěvě rodného města zmizel při návratu do Afriky v nejmenovaném italském přístavu.

Jinak Rérych interpretuje přesně jeho první cestu do Palestiny, podrobně popisuje obsah Činčerova dopisu z prosince 1865, uvádí dary dotyčného pro polenskou školu, dokonce vzpomíná živou opici, dovezenou z Egypta do Polné, která v domácích hokynářských krámech způsobila nemálo mrzutostí.

Po dalších pěti desetiletích byl Činčera vzpomenuť na stránkách dvou posledních souhrnných prací o Polné. Zdeněk Jaroš jej charakterizoval (1989) jako cestovatele a jednoho z největších polenských dobrodruhů, potulujícího se po Balkáně, Turecku a Africe.⁴ Bohuslav Hladík v nejnovější kolektivní práci „Polná 1242–1992“ uvádí jen to, co bylo již známo Pojmonovi a Rérychovi, včetně historiky o Činčerově zmizení v neznámém italském přístavu.⁵ Z přetištěné fotografie se pak na nás dívá sympatická tvář mladého muže, který svým oblečením, včetně nezvyklé pokrývky na hlavě, fezu, dokumentuje odlišnost od českého prostředí a zároveň přináležitost k novému domovu v jakési vzdálené orientální zemi.

I z toho mála publikovaných údajů vyplývá, že František Činčera byl zajímavou a netypickou postavou polenských dějin. Proto skutečně překvapí, že mu dosud nebyla věnována badatelská pozornost, jak přesvědčí nahlédnutí do Bibliografie okresu Jihlava

(Brno 1988). Ta dokonce ani neuvádí cestovatelovy listy zasílané příbuzným, které byly zveřejněny v roce 1867 v kalendáři Moravanu⁶ zásluhou Činčerova vzdělaného strýce, katolického kněze Františka Pojmona (1817–1902).⁷ Činčera však nestál za pozornost ani autorům specializovaných prací, zabývajících se cestováním a geografii.⁸

Předkládaná práce tedy chce vzbudit zájem o pozoruhodnou postavu polenského rodáka především prostřednictvím Činčeroých dopisů, které ze svých cest zasílal rodičům, strýci Pojmonovi i dalším známým a přátelům do Polné. Není jeho biografii; k ní dosud máme příliš málo údajů. Barvitý obsah listů, tu psaných v Cařihradě, tu v Káhiře nebo Alexandrii, nám však více než názorně přibližuje myšlenkový svět mladého řemeslníka, který se pod dojmem neštěstí, jež postihlo jeho rodné město a také jeho rodinu, rozhodl vykonat pouť do města svatého všem křesťanům, do Jeruzaléma.

Listy však zároveň přesvědčivě vypovídají, že dvaadvacetiletý mladík byl k této i k dalším toulkám motivován i z jiných důvodů. Neméně důležitým faktorem byla snaha uplatnit a obohatit získané profesní dovednosti – podobné vandrování na zkušenou tehdy celkem běžně náleželo k životu mladých řemeslníků,⁹ i když jistě ne každý to zkoušel na Balkáně, v Turecku, Sýrii, Palestině a Egyptě.¹⁰ Mohlo by se zdát kruté, že tak učinil v době, kdy jeho rodina byla těžce postižena, kdy jí vyhořel dům a s ním byl ztracen i celý její majetek. Jak by se však mladík doma, kde měl ještě sedm sourozenců (byl patrně nejstarší syn), uživil? Činčera se proto snažil najít práci jinde, patrně s předpokladem, že bude moci rodině nakonec nějak finančně vypomoci. Čas ukázal, že to byl odhad správný. Šikovný zámečník posléze zakotvil v egyptské Káhiře, kde také našel nový domov. Dopis z dubna 1869 přesvědčivě vypovídá, že to byly především synovy uspořené peníze, které umožnily rodičům znovu si vystavět dům. Vůbec v Egyptě se Činčerovi dařilo dobře. V posledním jeho známém listě z prosince 1882 udává, že v Káhiře vlastní třípatrový dům v hodnotě nejméně 12 000 zlatých.

Mladého muže ale k dalekým cestám hnala také touha po poznání vzdálených krajin. Z jednotlivých dopisů víme, že vedle toho, co poznal a kam se dostal, několikrát uvažoval o cestě do Ruska. V lednu 1865 málem odejel do indické Bombaje; cestu parolodí mu na poslední chvíli rozmluvil anglický konzul s tím, že Angličané mají ve své kolonii dost vlastních dělníků a řemeslníků. V březnu téhož roku zase psal kamsi na Kavkaz a byl odhodlán i s přítelem odejít, získá-li tam příslib vhodné práce. Ale i když byl vázán svými povinnostmi v Káhiře, našel si Činčera čas na poznávání tajemné země. Jednou popisuje svůj výlet k pyramidám, jindy se jede podívat k právě budovanému Suezskému průplavu, pak chce zase poznat památky starobylého města Memfis. Stejně tak při jednou z pěších přechodů z Cařihradu do Káhiry uvažuje navštívit v Malé Asii kraj, kde ležela legendární Trója. Jen neochota jeho dvou druhů mu zabránila cestu uskutečnit.

V příloze je editováno celkem 12 dosud známých listů Františka Činčery,¹¹ jistě jen malé torzo z bohaté korespondence, kterou autor udržoval s rodinou, strýcem Pojmonem a blíže neznámým kmotrem. I tak z nich dýchne kouzlo Orientu, vábivá krása pro našince záhadných zemí. Psaní jsou zároveň plná života a dojmů, neboť řemeslník a cestovatel byl bystrým pozorovatelem všeho dění kolem sebe. Se stejnou pozorností vyličí přijetí v tureckých osadách jako zvyky arabského obyvatelstva, nebo své zážitky, když je podezírán z vraždy jakéhosi Žida.

Pozoruhodné jsou Činčerovy listy rovněž z jiného důvodu. Všimá si totiž také života svých krajanů, s nimiž se potkával na různých místech, jednou ve Varně, podruhé třeba v Cařihradě nebo v Alexandrii. Zvláště cenné jsou jeho poznámky o životě české komunity v největším egyptském městě Káhiře. Její členové se tam sešli z různých koutů

Čech a Moravy, povoláním většinou hudebníci a řemeslníci několika profesí. Fascinující je např. připomenutí vdovy Havlíčkové, manželky již zemřelého lékaře, který musel uprchnout z Prahy po událostech roku 1848, stejně jako hospodského Ferdinanda, provozujícího svůj podnik, dobře známý všem Čechům směřujícím do Káhiry, v které uličce v Alexandrii.

Činčera sám bydlel se čtyřmi dalšími Čechy společně v jednom domě. Drželi si dokonce Národní noviny, později i Květy, z nichž polenský mladík předčítal při každodenním večerním posezení. Neméně zajímavá byla četba listů, které Činčera dostával z domoviny. Vůbec byl Činčera zřejmě oblíbeným společníkem s nemalou dávkou výřečnosti a dobrým vztahem ke kamarádům.

V kruhu českých krajanů v Káhiře se stal za léta svého tamního pobytu asi dost známou postavou, mj. i pro jistou svéráznost a zvláštní druh humoru. Ve svých vzpomínkách alespoň něco podobného naznačuje jiný český cestovatel, proslulý lovec zvěře Vilém Němec.

V době jeho prvního hlavního pobytu v egyptském městě (od 1885) tam žilo asi 14 Čechů, kteří se dobře navzájem znali a denně navštěvovali. Zapomenout se nedalo zvláště na Františka Činčera, který prý byl veliký podivín, umíněný člověk a šprýmař hrubšího zrna. Němec zmíněnou charakteristiku dokládá historkou o Činčerově kmotrovství v rodině Červinků, kdy budoucí kmotr způsobil velké zpoždění celého obřadu, protože považoval za důležité uvařit si vlastnoručně švestkové knedlíky, které prý nikdo neumí uvařit tak jako on a které si mermomocí chtěl vzít na pozdější hostinu. Než na tom nebylo dosti:

„Konečně jsme byli v kostele, Činčera majíce mezi sebou a nespouštějíce z něho oči, aby nám neufoukl. Chtěl si knedlíky s sebou vzít do kostela, my mu je však vzali a nechali u Červinků v opatrování.

Všichni jsme se shrnuli v hlouček a čekali u vrat na objevení farářovo. Byla sice v kostele jen naše společnost, ale natropili jsme hluku dosti, hlavně Činčera bylo slyšeti.

Tu se blíží slavnostně a s vážnou tváří páter Pauliny, maje ministranty před sebou a kostelníka po boku. Ustal veškerý šum, obřad měl počítí... každý se tvářil vážně... inu jako v kostele. Tu se obrátí Činčera k paní Vítovcové, která držela dítě na rukou. „Paní sousečko“, promluvil na ni, „ukaz mi toho kluka. Jsem kmotrem a ještě jsem ho neviděl.“ Vítovcová podává mu dítě. Činčera hledí mu do tváře. Hrobové ticho...

Pojednou zvolá Činčera mocným hlasem: „I krynda pána. To je hezkej kluk. Celý páter Pauliny, jako by mu z oka vypadl.“

Bylo po vážnosti. Vše se dalo do smíchu. Páter Pauliny, nemoha se udržeti smíchy, utekl do sakristie. Rytina seděl na stupátku a svíjel se smíchy. Pikora se řehtal, Málek smíchy přímo řval. Trvalo to hezky dlouho, než konečně mohlo být přikročeno k obřadu, avšak Pauliny si vymínil, že už Činčera ani huby neotevře a my ostatní že budeme čekatí venku na dvoře. Poslechli jsme, a krom nutných osob z kostela jsme vystoupili. Ale páter Pauliny musel, dle vlastního doznání pozdějšího, všemi silami se přičinit, aby při vykonávání obřadu nevypukl opět a opět v smích. Konečně bylo po všem, čekali jsme jen ještě na Paulinyho a natlačili se pak do kočárů. Že se hostina přes všecko opoždění při křtu náležitě povedla, lze si domysleti, a hlavně když Činčera našel své knedlíky ve stavu neporušeném. Vždyť je měl i dobře spočítány...“¹²

Potud cestovatel Vilém Němec, a pokud budeme pozorně pročítat dále editované listy, skutečně zjistíme, že dar humoru Františku Činčerovi nescházel.

Z dopisů na nás dýchá také Činčerův vztah k rodnému městu, vyjádřený i v nadpisu předkládaného příspěvku, jak poznamenal v závěru jednoho ze psaní. Do Polné se vždy rád vracel, udržoval s tamními přáteli pravidelný písemný kontakt, do polenské školy zasílal různé přírodniny, včetně vycpaniny krokodýla, dlouho vystaveného ve školní sbírce.¹³ Nakonec jeho podrobné dopisy, adresované „*panu kmotrovi a celé společnosti*“, ztrácely svůj soukromý ráz a stávaly se veřejným informačním zdrojem, zpestřujícím zřejmě nejedno příjemné posezení polenských sousedů v některé oblíbené hospodě.

Stejně tak se vždy hlásil k české národnosti a českému národu. V tom jistě můžeme vidět ohlas prostředí, v němž se jako dítě pohyboval a kdy Polná náležela k předním centřům národně českého života na Vysočině.¹⁴ „*Kdo svou mateřskou řečí opovrhne, zaslouhuje, i kdyby v samém hedbávi chodil, aby jím celý národ opovrhoval, a kdyby toho neučinil, zaslouhoval by takový národ sám opovržení všech jiných národů,*” psal v září 1864 po setkání se skupinou českých tesařů v bulharské Varně, stydících se hovořit rodným jazykem. S takovými nechtěl Činčera ani mluvívat, jak informuje v prosinci 1865 o dalším podobném setkání s odrodilými krajany na palubě lodi, s níž se vracel po tříměsíčním pobytu v Polné znovu do Egypta.

František Činčera se přiřadil k širokému proudu krajanů, putujících od středověku za hranice Čech a Moravy.¹⁵ Motivy jejich cest bývaly různé, podnícené zprvu nábožensky (křížácké války, cesta do Svaté země k Božímu hrobu) a diplomaticky (do Istambulu, centra turecké říše), později stále více touhou po poznání cizích krajin¹⁶ nebo zcela pragmaticky hledáním lepších životních podmínek a obživy, která v domovině chyběla.

Pro první Činčerovu cestu do Jeruzaléma a dále do Káhiry a zpět do Egypta by se rovněž dala najít řada paralel¹⁷ a dokonce by se dal velmi detailně srovnat itineář jejich cest. Zajímavé by třeba bylo porovnat Činčerovy prožitky se zkušenostmi, které o desetiletí dříve učinil jeden z poutníků do Svaté země Filip Sigmund z Rataj u Kroměříže.¹⁸ Od srpna 1852 do května 1853 putoval nepříliš úspěšný krejčí a spíše muž mnoha řemesel pěšky z rodné obce přes Bratislavu, Pešť, Bělehrad, Sofii, Cařihrad až do Jeruzaléma, a odtud dále do Káhiry, Alexandrii a lodí do Terstu a následně na Moravu. Co je však hlavní, o své životní cestě, kterou se mu podařilo uskutečnit teprve na třetí pokus, sepsal celou knihu, nazvanou „*Cesta přes moře do Azie*” (1860, rozsah 333 stran). V ní popisuje stejná místa, kudy procházel Činčera, líčí obdobné zážitky, ba dokonce zachycuje osoby, se kterými se opět setkal jeho následovník (řeholník P. Václav Netherda z františkánského kláštera v Alexandrii). Srovnání poznatků obou autorů vyznívá ve prospěch polenského rodáka. Měl rozhodně lepší pozorovací a vyprávěcí talent, jeho listy netrpí takovou mírou subjektivity jako Sigmundovy, zájem o okolí a jeho popis je daleko plastičtější než u hanáckého cestovatele.

Ukolem pro nejbližší budoucnost však přece jen zůstane doplňování bílých míst v Činčerově životopisu. Pozornost bude zapotřebí věnovat objasnění rodinných poměrů, z nichž vzešel, stejně jako okolnostem jeho života po roce 1870. Rozhodně nezmizel v mládí beze stopy v neznámém italském přístavu, jak naznačuje jeho biogram z poslední práce o Polné a jak přesvědčivě vyvrací Činčerův dopis dochovaný z roku 1882, kdy překročil čtyřicítku. (Žil ještě v 2. polovině 80. let 19. století, kdy se s ním stýkal cestovatel Němec.) Z něj také víme, že v tu dobu byl už Činčera ženatý, s kým však, odhalí teprve další výzkum. Stejně tak zajímavé bude objasnění vazeb na řadu polenských občanů, s nimiž udržoval dlouhodobé kontakty; ostatně i někteří z nich v různých dobách opustili rodné město a vydali se do světa, ať už pro to důvody byly jakékoliv.¹⁹ Nové poznatky jistě přinese hledání v úřední agendě města Polné, nahlédnutí do pozůstalosti strýce Pojmona nebo Činčerova bratra Emanuela, ředitele měšťanské dívčí školy

v Příbyslavi; na různých místech se dají očekávat nálezy nových Činčerových dopisů. To vše bezesporu přispěje k dalšímu poznání pestrých a zajímavých osudů kdysi potulného zámečnického tovaryše z Polné, později bohatého usedlíka v daleké Káhiře.²⁰

POZNÁMKY

- 1 František POJMON, *Polná. Popis dějepisný, místopisný a statistický*, Polná 1897, s. 162.
- 2 Břetislav RÉRYCH, *Rodáci a obyvatelé města Polné*, Polná 1935, s. 37–40.
- 3 Např. o tom, jak Činčera udivoval své učitele chytrostí a vlohami. Při prolistování pamětních školních knih, do nichž byli každoročně zapisováni premianti, se dá pro případná Činčerova školní léta (cca 1846–1856) rychle zjistit, že není ani jednou uveden mezi žáky s vynikajícími výsledky. Tzv. „Pamětnice“ uloženy ve sbírkách muzea v Polné.
- 4 Zdeněk JAROŠ, *Polná. Kulturně historický průvodce*, Jihlava 1989, s. 30.
- 5 Kolektiv, *Polná 1242–1992*, Polná 1992, s. 198.
- 6 Pod názvem Českého zámečnicka listy z východních zemí. In: Moravan. Kalendář na rok obyčejný 1867, 16, s. 83–104.
- 7 O něm Riegrův slovník naučný, díl 6, Praha 1867, s. 517.
- 8 Viz Josef KUNSKÝ, *Čeští cestovatelé*, I.– II., Praha 1961, nebo Jiří MARTÍNEK – Miloslav MARTÍNEK, *Kdo byl kdo. Naši cestovatelé a geografové*, Praha 1998.
- 9 Pavla VOŠAHLÍKOVÁ, *Vandrem z Čech až na konec světa*, ČČH 91, 1993, s. 193–203.
- 10 Srv. Adolf BRANALD, *Hrdinové všedních dnů II.*, Praha 1954, s. 257–422.
- 11 Pocházejí z let 1863–1882. Devět z nich bylo zveřejněno v kalendáři Moravanu na rok 1867. Další tři, z prosince 1865, z dubna 1869 a z prosince 1882 jsou uloženy v archívu muzea v Polné. Ze všech dopisů bylo pět zasláno rodičům, čtyři strýci Pojmonovi a další tři „panu kmotrovi“.
- 12 Vilém NĚMEC, *Má dobrodružství cestou do Afriky*. Praha 1923 (3. vydání), s. 113–114. V téže práci se autor na s. 110 zmiňuje, že z Polné byl v Káhiře ještě usazen obchodník s hudebními nástroji Jan Málek s chotí. Je škoda, že se o Činčerových pozdějších osudech V. Němec nezmínil ve své souhrnné práci „Pětaadvacet let v Africe“ (Praha 1930).
- 13 Bohuslav HLADÍK, *Stará polenská škola (průvodce muzejní expozicí)*, Polná 1991, s. 16. Už Ignác ŠPINAR při přehledu polenského školství (in *Památník školy polenské*, Polná 1884, s. 30) v kapitole o dobrodincích školy poznamenal: „Pan Frant. Činčera z Káhiry, zdejší rodák a žák, nezapomněl ani v cizím dílu světa zdejší školy a zaslal pro kabinet přírodovědecký velkého krokodýla, žraloka a mnoho menších zvířat a drahocenných předmětů mořských.“
- 14 Podrobně Ivan PFAFF, *Obrozenská společnost na Vysočině*, Praha 1995.
- 15 Viz sborník *Cesty a cestování v životě společnosti od středověku do 19. století*, Ústí nad Labem 1995.
- 16 *Česká touha cestovatelská. Cestopisy, deníky a listy ze 17. století*, vybrali Simona Binková a Josef Polišenský, Praha 1989.
- 17 Např. Dopis z Carohradu (Konstantinopole) od 17. listopadu 1841. In: Česká včela 9, 1842, s. 3–4, 7, 11; Dopisy z Asie. In: Květy 11, 1844, s. 188, 191–192, 227–228, 231–232; List z Jerusáléma. In: Hlas jednoty katolické, 2, 1850, s. 202–203.
- 18 Více o něm Zdeněk FIŠER, *Filip Sigmund Ratajský*, Kroměříž 1991.
- 19 Činčera se jistě znal s Antonínem Pittnerem (1814–1896), polenským kupcem a nejznámější postavou národného hnutí v Polné. Ten v mladých letech prošel při vandru Čechy, Moravu a Rakousy, zašel i do Bavor, Saska a Haliče. Podobných řemeslníků, kteří se z Polné vydali na zkušenou po střední Evropě, by se našla celá řada. Věc by si zasloužila podrobnějšího zkoumání, stejně jako emigrace části polenské populace např. do Ameriky.
- 20 Za laskavé vyhledání dopisů, Činčerovy a Pojmonovy fotografie děkuji Mgr. Martě Vomelové z Muzea Vysočiny v Jihlavě, vedoucí muzea v Polné.

V Alexandrii, 16. novembra 1863.

Nejdražší rodičové!

Prosím Vás především za odpuštění, že jsem Vám tak dlouho nepsal a nic o sobě věděti nedal. Budete si snad mysliti, že jsem snad nemocen, nikoli, já jsem chvála Bohu zdráv, aneb že se mně dobře vede, a proto že na domov zapomínám a na Vás ani nemyslím. Naopak, já se pořád s Vámi v mysli obírám a každou chvíli si na Vás vzpomínám, zdaliž nejste nemocni, jak se Vám vede, co děláte, a jak to truchlivě s Vámi a s celým nebohým městem vypadá, a modlívám se za Vás. Pán Bůh jest mocný, a má vždy ještě více nežli rozdal. Vaše smutné psaní jsem obdržel a velice jsem se zarmoutil, takže mně kolik dní ani jíst nechutnalo, nemohl jsem ani spáti, bylo mně pořád do pláče. Tedy celé město vyhořelo¹, i náš krásný kostel. Vám nezůstalo ničeho. Dům prohořel do základu, všechno Vám shořelo, i náradí, šaty, prádlo, stodola s obilím, zdi se boří, tetička umřela třetí den po ohni, babička je nemocná, nemáte kde zůstávati, nemáte dobytek kam dáti, čím ho živiti, musíte ho prodati. Potěš Vás Pán Bůh a sešliž Vám pomoc z nebe skrze dobré lidi. Já si na to vše nesmím doposud vzpomenouti. Neměl jsem stání. Domů jíti, co bych tam dělal? Máte beztoho ještě sedm dětí doma. Co bych Vám tam byl platen? Umínil jsem si, že půjdu do Svaté země, do Jerusalema, kde Spasitel trpěl, a Maria Panna plakala, že navštívím Kalvarii a Boží hrob. Pas mám do cizích zemí, v tom nebylo ovšem překážky, ale peněz nebylo. Když mne mistr vyplatil, nebylo toho mnoho; viděl jsem, že bych s penězi tak daleko nedošel. I koupil jsem si kukátko a několik obrázků k němu,² a pustil jsem se tureckou říší skrze Bulhary, kde jsem se s obyvateli jakž takž srozuměl, k Černému moři. V Dobruči³ octl jsem se mezi Tatary.⁴ Oni mně nerozuměli a já jim. Měli mne za Angličana, a já zatím mluvil jenom po česku. Já ukazoval jim obrázky v kukátku, a oni mně dali jíst a nocleh a vždy také něco peněz tureckých. Tataři se pilně dívali, některý i třikrát po sobě mně zaplatil a do kukátka se díval. Chtěli pořád viděti Stambul (Cařihrad). Já Stambul neznal, a města na obrázkách také ne. Při jednom městě se tázali, zdaliž to jest Stambul; já pokývl hlavou, a platilo to za Stambul. Jinému městu jsem dal jméno Paříž a opět jinému Londýn. Já ty města neznal a oni také ne. V Šumle,⁵ ta jest velká pevnost, tam jsem se sešel v pivováře s Čechem Švarcem, on prý v Praze také do Grégrových Národních novin psával. Počastoval mne co krajana. Byli tam také Poláci, co utekli z Ruska. Tam jsme si česky zazpívali a byli veselí.

Z Varny jsem se plavil na francouzské lodi do Cařihradu. To je Vám veliké město, a pohled na něj krásný, až se srdce směje, uvnitř ale zpustlé a špinavé. Ulice nejsou dlážděny, a plny bláta; místy zrovna propast. Šest dní jsem tam čekal na práci a nemohl ji dostati. Byl jsem tam také v kostele řeckém, ten jest velmi krásný, já jsem se nemohl na všechno ani dost vynadívati. Já byl tam neznámý a proto jsem si nedůvěřoval mnoho po městě choditi. Z Cařihradu plavil jsem se na lodi po moři Bílém čili Marmora⁶ úžinou Dardanelskou na moře Egejské do Smyrny.⁷ Tam jsem vystoupil na zem, bylo to v oktobru 1863, a šel na železnici hledat práci, zatím ale místo toho, co by měli najímati dělníky, ještě je pouštěli. Když jsem zde práce nedostal, šel jsem k našemu konsulovi a dal jsem si vandrovníckou knížku podepsati do Jaffy,⁸ a pak též na tureckém policejním úřadě, a než jsem to oběhal a se vrátil, odjela zatím parní loď a já musel ve Smyrně týden čekati. Smyrna jest krásné a veliké město na břehu moře Egejského ležící. Ze dvou stran

jsou kopce. Hrad někdy křižáckému řádu johanitů patřící jest rozbořený. Obyvatelů jsou asi dvě třetiny křesťanů a jedna třetina Turků. Ve Smyrně jest několik katolických klášterů, ve francouzském dali nám, mně a ještě jednomu cestujícímu sklenici vína, sýr a chléb. Při rakouské kapli jest kněz Polák. Také jest zde rakouská nemocnice. Vstoupivše na rakouskou loď připluli jsme druhý den k ostrovu Rhodosu. Tam jest také pevnost. Před rokem bylo tam silné zemětřesení, posud je tam mnoho zdí pobořeno a rozpuháno. Tam jsou domy už beze střech, ve Smyrně jsou ještě se střechami. Jest tam lacino a krásně. Stromy palmy jsou velmi vysoké. Když jsme od Rhodu pluli, hrály si plískavice (delfini), dravé to ryby mořské, okolo lodi u velikého počtu; přijíždějíce k ostrovu Kypru viděli jsme na sta létavých ryb, ty se z vody vyšvihnou a letí asi dvě sáhy vysoko a asi šest sáhů na délku, jsou na loket i na půldruhého lokte dlouhé. Za dva dny přeplavili jsme se z Rhodosu k Kypru. Na tomto ostrově jsou velké kopce, révím porostlé. Hrozny i víno jsou velmi sladké až mdlé.

Z Kypru jsme odjeli k městu Bejrútu, to jest dva dni cesty vzdálené od Damašku, kde tolik křesťanů Turci pobili. U Bejrútu stáli jsme den a noc. Jel s námi také švec z německých Čech, a měl se mnou společný lístek na lodi a byl mně 20 piastrů dlužen. Ten šel (já pak na zvědy s ním) k rakouskému konzulovi, kterýž překrásný palác má, a prosil ho o peníze na cestu. Konzul odpověděl, že nám zaopatří místo na lodi do Terstu zdarma, než na žebrání taičpemákovo⁹ dal nám pět piastrů (50 kr. r. č.). Kdo má dobrou hubu a jest z Rakouska, dostane prý od něho i dukát.

Od Bejrútu jsme pluli okolo Akky,¹⁰ kterou bylo viděti (jesti to velmi pevné malé městečko s klášteřem), ke Kaifě,¹¹ odkudž do Nazareta jest ani šest hodin cesty. V Kaifě může býti jenom asi 30 stavení; jest tam také rakouský konzul, a nad Kaifou stojí klášter. Na blízku jest hora Karmel. Bylo už večer a nastala bouře. Já dostal mořskou nemoc, avšak i také ostatní cestující, ba i kavas (turecký četník) i pes, co se na lodi nacházel. Při tom seznámil jsem se blížeji s plavci, s kterými jsem se po česku dorozuměl, byliť Dalmatíni,¹² neboť na každé rakouské lodi jsou plavci Dalmatíni. Na lodi jel s námi katolický biskup, byl v Bejrútu na vizitaci. Nazývali ho patriarchou, a snad proto byla na lodi také korouhev s pěti kříži, znakem to jeruzalemským, vztyčená.

Ráno o osmi hodinách připluli jsme k Jaffě. Zde jsme z lodi vstoupili na malou loďku a převezli se do města. Veslaři, Arabi, byli zcela do naha vyslečení, nic se na to neohlížejíce, že se také paničky na lodičce nacházejí, kteréž do Jeruzaléma putovaly.

Jaffa čili Joppe jest zdí ohražené město. Tam svatý Petr vzkřísil mrtvou Tabithu, která byla velmi dobročinná k chudým a zvláště k vdovám. My jsme šli přímo do františkánského kláštera francouzského. Byli jsme tam půl druhého dne. Před večerí museli jsme jít napřed do kostela se modlit. Modlitby latinské trvaly na půl druhé hodiny. Kněží při ní rozpřáhli ruce do výšky, na způsob jak je měl Pán Kristus na kříži roztažené, a my tři, totiž Uher švec, příchozí z Alexandrie, Němec řezník ze Štýrska a já, roztáhli jsme je také do výšky, ale brzo jsme klesali, neboť nás začaly hodně boleti. Kněží mezi modlením dávali si hlavu do rukou a přemýšleli v tichosti vždy as malou čtvrt hodinku, a pak se zas modlili. Nebyli se svými modlitbami ještě hotovi, když k nám fráter přišel a nás zatahl, že už večere hotova. My jsme nechali klášterníky se ještě modliti a šli jsme k večerí. Dostali jsme polívku, hovězí maso a špenát a malý bochánek chleba pro každého zvlášť, a láhev vína vždy pro dva.

Druhý den ráno šli jsme do kostela, klekli si a se modlili; a to tam přišli do kostela na mši sv. arabští křesťané v turbanech na hlavách a je ani nesmekli a seděli na nohou křížem daných jako Turci sedají. V kostelích na východě nejsou nikde stolice, jak to u nás všude máme. Arabky měly modré šátky přes celé obličejy a sedly si také na zem jako

mužští. Ony měly na nohou široké kalhoty a jen některá přes ně krátkou sukni; která neměla sukni, měla velkou bílou plachtu přes sebe, jaké jsou naše plachty v postelích. Ony šly k sv. přijímání, a tu obnažily obličej, a po sv. přijímání je zase zastřely. Při pozdvižení líbají všichni zem a trvají dlouho na zemi rozprostřeni; my to na nich vidíce, dělali jsme také tak. Po mši svaté šli jsme k snídani. Každý dostal malinký šáleček černé kávy a dva malinové kousečky chleba. V poledne měli jsme rybí polívku (nebo byl pátek) a tresky, ta ale velice páchla, já ji ani jísti nemohl, vykonali to za mne Štýrčan a Uher; také jsme dostali chleba a víno. Odpoledne šli jsme pěšky do Ramly (Arimathey).¹³ Vedle cesty jsou zahrady, pole oseté žitem a asi tři vesnice. Hoši chtěli všude po nás „bakšiš“, totiž peněz spropitný. Podle cesty rostou bodláky, kaktusy, mají červené ovoce na způsob fíků, ale ono jest plné bodláčí. Toto ovoce se prořízne a jí, ono chladí; my ho také jedli, ale bodláčí nám celé rty popíchalo.

V Ramle (Ramlehu) šli jsme do katolického kláštera. On jest silnou zdí obehnan a jen malá dvířka do něho vedou. To šel s námi také jeden žid. I ten byl přijat. On ale chytrák dal fráteru bakšiš, čtyry piastry (asi 40 kr.) a dostal pěknější světnici, výbornou postel, a seděl u druhého stola; napotom se nám žid vysmál, že se měl ještě lépe nežli my. Navečer také patriarcha Jeruzalémský, ten co s námi jel na lodi z Bejrútu do Jaffy, přijel na mezku a ostatní kněží s ním na oslích. Ráno byla neděle. To jsme zůstali v klášteře celý den. Oni nás sice posílali, abychom šli dále, my ale předstírali, že jest neděle, že ji budeme světiti v klášteře, a tak jsme tam zůstali. V neděli po obědě, když jsme šli do svých světnic, seděl pan patriarcha v síni. Já mu políbil ruku a on mně zaplácal na rameno. Štýrčan a ani Uher mu nepolíbili ruky, nevím proč to neučinili.

Pondělí ráno šli jsme do Jeruzaléma asi 9 hodin vzdáleného. Hodinu cesty od Ramlehu jsou už kamenité kopce, skála na skále, a nám začalo pršet. My jsme se opozdili, tma nás přepadla. Byla to bídná cesta. Střevíce se mně od deště rozmokly a po kameních roztrhaly, já šel bos. Tu jsem si vzpomínal na Spasitele, jak on bolestně po těchto cestách chodíval. Šťastně jsme dorazili potmě o osmi hodinách do Jeruzaléma, právě když turecký voják chtěl bránu zavírat. Tam jsme po ulicích bloudili. Ptali jsme se lidí po rakouském domě, a oni nám nerozuměli a také nevěděli jak říci; až potkáme jakéhosi člověka dle šatů Evropana.¹⁴ Tážeme se ho, a on to byl švec z Pruska, katolík. Ten nás ochotně zavedl do rakouského poutnického domu. Tam se právě modlili v kostele, my šli také do kostela. Mne taková radost pojala, že jsem se šťastně dostal tam, kde Pán Ježíš za nás trpěl a na kříži dokonal, aby nás svou krví vykoupil, že Vám to, rozmilí rodičové, ani vypovědět nemohu. V tomto rakouském domě jsme se 12 dní pozdrželi. Byl tam ředitel vp. Eduard Kröll, ten také umí trochu česky. On býval v Brně kaplanem u sv. Tomáše a velebného pana strýčka¹⁵ také dobře zná z Brna. O tom jsme se domluvili až posledního dne, když jsem měl odcházeti a on se mne ptal, jak se jmenuji a odkud jsem. Já byl u něj dvakrát u sv. zpovědi. Ráno jsme šli k rakouskému konzulovi se představit a si dáti pasy vidovati. Druhý den na to, bylo to 25. oktobru (1863), šli jsme k sv. zpovědi a k sv. přijímání. Po snídani šli jsme údolím Josafat přes takzvaný potok Cedron na horu Olivetskou. Na cestě jsme se zastavili v zahradě Getsemanské. V ní jest osm velmi starých olivových stromů, jsou tam také růže a mnoho jiného kvítí. Dostal jsem tam od ctihodného františkána také několik kvítek na památku. Zahrada není velká, je ale obílenou zdí do čtyř stran obehnaná. Odtud šli jsme na horu. Na vrchu jsou zdi pobožené, pozůstatky někdejšího kostela od sv. Heleny vystavěného, a kaple, a v té jest viděti v dlážce zazděný čtyřhranný kámen s vytlačenou šlépějí Pána Krista, kterou jsme nábožně políbili. Jeden františkán dává tam pozor. Odtud jsme šli do Bethanie¹⁶ k hrobu, v němž byl Lazar pochován i vzkříšen. To jest ale hodinu cesty. I sedli jsme si na kámen, si odpočívající.

Odtud jest viděti ve vzdálí také řeku Jordán a Mrtvé moře přes celý obzor, voda se v něm blýskala. Vstaneme a jdeme do Bethanie. Němec, Štýrčan začne ale cestou naříkati, že zapomněl svou šlofmic na kameni, my pak nechtěli se vrátiti kvůli jeho šlofmici.¹⁷ V Bethanii jsme navštívili místo, kde stával dům Lazarův, ještě kus pobožené zdi jest viděti; pak jsme šli do hrobu Lazarova. Vracejíce se na horu Olivetskou, vzpomněl si náš milý řezník Němec, že v hrobě Lazarově zapomněl svou dýmku. Položil ji na zem, když si tam bral kus kamena na památku. My se mu smějeme, že všude něco zapomíná, on ale pádí do Bethanie, než dýmka už byla tatam. Některý Arab ji zdvihl a vzal též na památku. My nečekajíce na něj, šli svou cestou do Jeruzaléma. Celý upocený a rozmrzený přišel a byl by málem i večeri zmeškal, neboť jsme již seděli u večere a jedli polévku; než předce se chlubil a se těšil tím, že svou šlofmic našel. Té si Arabové nevšimli, ta zůstala tam na kameni ležeti.

Na druhý den vymohli jsme my tři dovolení Boží hrob navštíviti a tam celou noc strávit. O 4. hodinách odpoledne otevřeli Turci Boží hrob, my vešli a vykonali v kostele u oltářů křížovou cestu, jen že nás přitom Arméni velice v pobožnosti mýlili. Oni tam konali svou pobožnost, nesmírně křičíce, pořád přecházejíce s kaditelnými, co nějakými řetězi ustavičně řinčíce. Tolik ale jsem se snad nikdy nenaklečel a nenamodlil jako tam. Chvillemi mne svatá hrůza obcházela, jen kdyby těch Arménů tam nebylo bývalo.

Ráno jsme se navrátili domů se nasnídat a pak jsme šli do Betléma. Asi za dvě hodiny jsme tam došli. Klášter františkánský jest tam ohraděný na způsob pevnosti. V kostele hlavní oltář patří Řekům, pod oltářem jde se po schodech dolů do kaple narození Páně, tam jsou dva oltářky. Na jednom z nich jest stříbrná hvězda, naznačující, že se zde Syn Boží z Marie Panny narodil. Odtud jsme šli podzemní chodbou ven do katolického kostela sv. Kateřiny, kterýž vedle onoho nesjednoceného řeckého stojí. Hudba na varhany se mně tam nechtěla nikterak líbiti, hrají na ně polky a valčíky a podobné veselé taneční kusy. Betlém jest nyní vesnice. U Betléma k východu stojí kaplička útěku do Egypta, tam jsme také byli. Odtud jsme se navrátili zase nazpět do Jeruzaléma, kde jsme ještě ostatní svatá místa navštívili. Také jsme, ten Němec ze Štýrského Hradce a já, si zašli ku katolickému patriarchovi, kterého jsme už na lodi z Bejrútu a v Ramléhu znáti se naučili. Ten Němec Prušák, co nás prve v Jeruzalémě potkal a všude s námi chodil, měl nás k tomu. Pan patriarcha umí jen italsky a my oba nic. Němec ze Štýrska mluvil na něj pořád německy, a on se tomu smál; i vytáhl také kapsy a je obracel a ukazoval, že nemá moneta (peníze). Pan patriarcha se díval na mne a něco mně povídal, já mu ale nerozuměl, myslím však, že si na mne vzpomněl, že jsem jemu v Ramleh políbil ruku a dal mně dukát, o který jsme se my dva napotom rozdělili. Za námi šel k panu patriarchu ten švec z Uher, on uměl italsky, a myslil, že dostane jistotně také dukát, ale nedostal nic. Anglický konzul aneb biskup, nevím co je, ten rozdává každému německé bible, kdokoli k němu přijde; my pak k němu nešli.

Dne 2. novembra vyzdvihl jsem si latinské vysvědčení od sekretáře Svaté země, že jsem v Jeruzalémě byl a tam pobožnost vykonal, a ubírali jsme se ze Svatého města ke kostelu s klášterem, kde sv. Jan Křtitel na poušti byl. To jest od Jeruzaléma dvě hodiny cesty, a odtud napotom nazpátek k Jaffě. Celou cestou a všude, když se člověk někoho na něco ptá, neřekne nikdo ničeho, dokud nedostane bakšiš, aspoň piastr. Před Ramlou čili Ramlehem přepadla nás tma, museli jsme přenocovati v budce kavasů.¹⁸ Chtělo se nám pít, za přinešení vody musel každý dáti po jednom piastru. V Ramlehu jsme byli v klášteře přes oběd, a odtud jsme dorazili ve středu do Jaffy. Museli jsme však tři dni čekati, až do pátku. Peněz nebylo a v klášteře přes tři dni netrpí nikoho. Rakouská loď nepřišla, vrazila u Kypru do skály a se porouchala. Šli jsme tedy k agentovi, majíce na

rakouské lodi zapláceno do Alexandrie. Na naši prosbu dal nám list a poslal s námi k ruskému agentovi, ten pak vyměnil nám převozný list už zaplácený a byli jsme přijati na ruskou loď, na které jsme se šťastně do Alexandrie přeplavili.

Již jsem Vám toho rozmilí rodičové plný arch napsal a píšu odpoledne až do noci a už se mně chce spáti. Nevím, dostanu-li zde jakou práci a zdaliž zde zůstanu. Jakmile budu v práci, budu Vám hned psáti, abyste mohli také o sobě dáti mně zprávu. Pán Bůh Vás opatruj. Líbám Vám a babičce ruce, a své sestry a bratry a všechny známé pozdravuji.

Váš vděčný syn

František.

2.

V Káhiře dne 1. januara 1864.

Nejmilejší rodičové!

Pán Bůh Vám dej všechno dobré. Já jsem se ocitl v Kairo, čili v Káhiře, hlavním to městě egyptském. Z Evropy jsem navštívil Asii a teď jsem v Africe. Já doufám, že jste můj list z Alexandrie psaný obdrželi. Budu Vám tedy popisovati, jak se mně dále vedlo.

Když jsme v Alexandrii z lodí vystoupili na břeh, obstoupili nás hned hoši s osly. Jeden před druhého mne vybízel, abych si na jeho osla sedl. Každý chválil svého osla, co mohl. Jeden mne nenadále i vysadil na svého osla, já slízel a on nedal, pořád mně nohu na osla strkaje, až jsem předce dolů skočil, obávaje se, že by to mnoho peněz stálo a já jich neměl. Šel jsem pěšky, avšak jeden arabský chlapec mně můj ranec vyrval, nesl ho a běžel přede mnou do německé hospody. Když jsme tam došli, dávám mu bakšiš dva pistry (20 kr.), on pak je vzal, a chtěl míti víc, to že je málo, a plakal a dělal hluky. Co se tak hádáme, přijde hospodský a ptá se mne po německu na příčinu hádky. Já mu to vypravuji a dokládám, že jsem nechtěl, aby mně co nesl. On pak dí, že kdybych byl dal chlapci piastr, že by byl býval spokojen, poněvadž jsem mu ale dal moc, proto že chce míti ještě víc. Na to se na chlapce po arabsku obořil, vzal mu oba piastry, dal z nich jeden mně nazpátek a druhý piastr dal chlapci a k tomu pohlavek, a chlapec byl spokojen a odešel. Hospodský se mne vyptával, odkud jsem a jakého řemesla, a pak mne vybídl, abych mu při práci pomohl. Dělal jitrnice, a já mu dva dni pomáhal; dal mně za to jíst a nocleh. Pobyl jsem tam několik dní.

Nemaje peněz a práce nemoha dostati, šel jsem do františkánského kláštera k velebnému panu guardiánovi, jmenovali ho páterem Vácslavem. To mně bylo nápadné, že se jmenuje Vácslav podle českého patrona. Tedy jsem na něj česky mluvil a ho prosil o podporu na cestu, a dostal jsem pět franků. Měl jsem vděčnou radost. Zaplatil jsem v hospodě a koupiv si chleba, vydal jsem se pěšky do Kaira. Povožné na železnici bylo pro mne drahé, neboť žádali 5 franků a mně zbylo už jenom asi pět piastrů. Jda do Alexandrie k první stanici na železnici, usednu vedle cesty, vyndám chléb, krájím ho a jím. Tu přijde jakýs Arab, sedne si vedle mne a vezme můj chléb a jí ho, jakoby byl jeho. Já mu ho беру a on nechce pustiti, taháme se o chléb, až ho on přelomil a s větší polovicí v hrsti šel dále.

Na stanici dal mi jeden Arab radu, abych nešel pěšky, ale abych si sedl do vozu, že prý to na železnici také jde. Že prý se nemusí pokaždé platiti, jen když se dá bakšiš. I jdu

k vozu a dávám zde stojícímu Arabovi bakšiš 3 piastry, on se na to dívá a kroutí hlavou. Bylo mu toho bezpochyby málo. Dal mi je nazpátek, otevřel vůz a mne strčil do něho, abych si sedl. Já sedím a jedu po železnici. Cestou přišli ale třikrát ke mně se ptát, mám-li lístek; já pokaždé že nemám, a bylo také dobře. Oni šli dál a já jel bez překážky až do Kaira.

V Kairu dostal jsem hned práci. Pašovi staví jeden stavitel z Berlína dům, jest v něm moc z litého železa. Tři zámečníci jsou z Berlína a tři jsme zde najati. Platí nám po šesti frankách, to je asi půl třetího zlatého rak. čísla na den. Mně se přitom stala nehoda.

Byl jsem v té práci asi týden, a tu mně jeden z těch Berličanů pustil kus železa na hlavu, které mně klapku nad okem rozřízlo a lícní kost pošramotilo. Štěstí veliké, že oku nic není. Byl jsem s tím devět dní v nemocnici. To za mne platil ten pán, co mu ten dům patří, neboť byl právě při tom, když se mně to stalo. Zejtra nastoupím zase do práce, a proto dnešní den, maje ještě pokdy, Vám píšu. Ona mně ta rána nic neškodí, jenže budu mítí velký šev.

Chtěl jsem Vám odtud poslati několik zlatých, a už jsem měl psaní napsané, ale na poště nechtěli mně to pojistit, pravíce, abych si to zanesl do Alexandrie na poštu ke kapitánovi. To by mne ale stálo nejméně šest zlatých. Myslím si tedy, že budu schraňovati, abych Vám to mohl vynahraditi, až přijdu domů aneb někam blíž domova.

Zde jest nyní v zimě tak, jako u nás v létě, avšak veliká drahota zde panuje, takže člověk při největší skromnosti polovici mzdy utratí. Dá-li mně Pán Bůh zdraví, já si předce něco zachovám.

Zde v Kairu jest mnoho Čechů hudebníků. Každou neděli chodím k nim a čtu české noviny. Blech a komárů velkých jest zde dost i jiných nepříjemných hmyzů; ti velice znepokojují člověka. Ostrovidů čili krokodýlů v Nilu jest v zdejší krajině velice poříd-ku. Kdo nějakého ostrovida zabije, dá ho vycpati a pověsí ho na dům. Takových vycpaných ostrovidů, jako co v Brně na radnici visí, nachází se zde po městě mnoho, skoro v každé ulici visí jeden nebo dva nad vratma domů.

Káva se zde pije jenom černá. Pro Evropany, kteří chtějí bílou, totiž s mlékem smíchanou pítí, přivádějí kozy na ulici a na požádání jim je podojí. Zdejší kozy jsou hubené, pouhá kost a kůže, uši jim visí dolů, jako u nás psům, ale vemena mají veliká, až na zem dosahující, a mají je v plátěných pytlíkách, aby se samy nececaly.

Od Kaira asi čtyry hodiny cesty jsou velké tři pyramidy. Asi tři hodiny odtud ukazuje se studně a strom, egyptský fik, pod nímž prý Maria Panna kojila pána Ježíše na svém útěku do Egypta. V pevnosti, v citadeli, ukazují místo, kde prý Josef (syn Jakubův), byl v žaláři. Na blízku byla krajina Gosen,¹⁹ v které Izraelité přebývali.

Nedaleko jest také město Staré Kairo. Až by práce nebylo, měl bych skoro chuť se také podívati do Hořejšího Egypta a do Chartúmu, kde Ignác Knoblecher, jak jsem o něm v Hlasu (co pan strýček v Brně vydával a nám posílal), rád čítával, misionářský dům vystavěl, a náš krajan Hruška z Čech zahradu založil a Slovinci působili co misio-náři a pomřeli. Ale ono je tam ještě velice daleko a cesta příliš obtížná a jest tam nezdravá a pro mne by tam sotva valného výdělku bylo, leč bych tam snad chtěl řádnou zámečnickou dílnu zříditi. Evropan prý tam ani nevydrží dlouho.

Měl bych ještě mnoho co psáti, ale mé oko jest velmi slabé. Musím při psaní pořád si odpočívati a mimo to se bojím, abych poštu nepromeškal. Pište mně brzo; adres napište, jak máte doleji udáno.

Ruce Vám, rozmilí rodičové, i babičce i p. strýčkovi líbám a všechny pozdravuji srdečně.

Váš vděčný syn

František.

V Káhiře dne 25. marce 1864.

Rozmilý vp. strýčku!

Nemůžete si ani pomyslet, jakou radost jsem pocítil, když jsem z domu a též od Vás psaní obdržel. Děkuji Vám vděčně za daná mně naučení. Já bych byl rád už dávno odepsal, ale člověk si myslí až zejtra, a odkládá z jednoho dne na druhý, až ony týdny uteknou. Ve všední den musím dělati, a svátek, ten uteče jako voda. Dopoledne jdu do kostela ve františkánském klášteře a odpoledne k svým krajanům a čtu noviny české; napotom jdeme do italského divadla. Nyní ale vstal jsem v noci, an jsem pro veliké horko nemohl spáti. Nyní jest zde veliký vítr, jmenují ho „chamsin“, ten se přihrne z pouště a nese s sebou mnoho drobouninkého písku, který se práší a všude proniká, a při tom panuje takové horko a dušno, že člověk ani neví, kam by se schoval. Ve stínu měli jsme 30 stupňů tepla dle Reaum.²⁰ Že jest zde nezdravo, jak jste mi psal, jest pravda. Nejvíce zde panuje bolení očí, mnoho lidí jest zde slepých. Pak rýma, bolení břicha z nachlazení, neboť se člověk velice pořád potí, a když přijde na chladnější průvan, hned to cítí. Proto zde nosíme i při tak velkém horku flanelové podvlíkačky a flanelové noční kabátky. Turci jich sice nenosí, ale oni mají veliký vlněný pás okolo břicha a kyčel ovinutý. Také zde panuje slabost v celém těle, nechut' k jídlu a zimnice, která se stává snadno smrtelnou. Prve v Evropě, to jsem po práci skákal a šel na procházku, zde ale jest člověk jako by ho rozmlátil, všechny údy ho bolí.

Z domova mně psali, kdy se domů navrátím; to já sám nevím. Bylo-li by mne doma potřeba a jesti, že jest můj otec pořád ještě od ohně nemocen, ať mně píšou, a já přijdu domů; pakliže by mne nebylo tam potřebí, zůstal bych rád v cizině a něco si vydělal. Ostatně jsem odtud k odchodu každou chvíli připraven. Vrátím se do Evropy, a půjde-li nás více, zastavíme se v Jeruzalémě na několik dní. Potom bude snad nějaká práce pro mne v Malé Asii ve Smyrně nebo v Cařihradě, pakli ne, půjdu do Srbska. Zde v Egyptě jest nyní veliká dražota, protože zde byl na podzim pád dobytka. Mnoho volů sem však přihnali z rakouského mocnářství.

Velbloudů jest zde mnoho a také zde nejvíce na velbloudech všechno vozí, a i nyní ořou jedním volem a jedním velbloudem zapřaženým. Zde se nejvíce bavlník seje a pěstuje. Všechnu bavlnu z pol musejí Arabové místokráli v ustanovené ceně odvésti, kterýž ji napotom prodává jak sám chce. V zahrádkách u domů pěstují některé zeliny pro svou obživu.

Masa jest zde jedna oka (2 libry) za 1 zl. stříbra, bramborů 1 oka 25 kr.; nejlacinější jest zde káva a cukr, to ostatní přichází všechno z Evropy. Arabové zde jedí vařené boby a cukrovou třtinu a zelenou jetel. Bývá i na ulici viděti, jak Arab čerstvě nasečenou jetel jí a stopky svému oslu dává. Zde po celou zimu všechno kvetlo a nyní i nopály (kaktusy), ty zde rostou jako u nás bodláky podle silnic. Zde v Egyptě jest všechno svobodno, každý může dělati co chce a jeden druhého šidí jak může. Lidé jsou zde rozličného druhu, z Horního Egypta jsou tmavočervení, z Abysinie²¹ černí jako uhel, a těch jest zde velmi mnoho. Arabové jsou jen jako hodně očazení a nyní chodí polonazí, na polích když dělají, to se docela do naha vyslíkají. Také jsou zde Francouzi, Angličané, Španělové, Turci, Čerkesi, Peršané, Kytajci, Američané, a několik Čechů a dva Moravané. Snad všeho druhu lidé jsou zde. Ženské a děti nosí na ruce a nohy, jak je která bohatá, buď stříbrné nebo i železné kroužky. Každá má na bradě a na čele černé čáry a puntíky vypíchané, ba některá i kroužek nosem provlečený; nosí náušnice a na krku korále,

a která jest bohatá, nosí na krku i rakouské dukáty. Všechny pak ženské nosí zde široké kalhoty, dole stáhnuté. Arabové ale mají buďto krátkou kazajku a košili ven a kalhoty jenom pod kolena, někteří však mají jenom dlouhou sukni na sobě a žádných kalhot ani košile. Pašové a boháči nosí se po evropsku tak, jako my sprostí Evropané.

Peníze jsou zde mimo měděné drobné nejvíce zlaté a stříbrné; nejvíce jest viděti peněz francouzských a dvourenčníků rakouských, také naše čtvrtzlatníky a 10 i 5 krejcare stříbrné zde obíhají. Mimoto kolují také anglické a turecké peníze; to si musí dáti člověk dobrý pozor, aby se neošidil.

Jak jste mně psal, budu zde některé drobnosti sbírat pro hlavní školy v Polné a ve Slavkově; růže Jerišské z Betléma už mám pro tyto dvě školy. Až bych šel do Alexandrie, zastavím se tam u pátera Václava Netherdy, františkána ze Slavkova rodilého, a vyřídím mu pozdravení od velebných pánů ze Slavkova.

Kairo jest velké město, třikráte větší než Alexandrie. Domy jsou vysoké, ulice úzké a špinavé, v židovské čtvrti tak úzké, že sotva dva lidé vedle sebe projdou; okna jsou z dřevěných mříží jako u nás u zpovědnic.

My jsme s prací u paši hotovi. Dělali jsme v domě na troje poschodí podloubí z litého železa, a nyní děláme u Oppenhaima, pokřtěného žida z Pruska. Staví zde palác tak nádherný, že jsem jaktěživ tak krásných pokojů neviděl. Také Solimanu pašovi,²² co zemřel, bude se stavěti z litiny památník, to by bylo zas ale na pět neděl práce.

Rád bych věděl, jak to doma v Polné vypadá, jak se mým ubohým rodičům vede, atd. Za Vaše dobrá a starostlivá napomenutí děkuji Vám a ruku líbaje jsem Váš

vděčný sestřenec

Fr. Činčera.

4.

V Cařihradě, 5. Junia 1864.

Nejdražší rodičové!

Pán Bůh dej, abyste toto psaní při dobrém zdraví a veselé mysli obdrželi. Já jsem chvála Bohu zdrav. S tímto listem posílám Vám 20 dukátů. Dva babičce, za jeden kupte něco potřebného dětem a ostatních 17 si nechte, nač nejvíce potřebujete. Poslal bych Vám více, ale cesta mne mnoho stála. Z Káhiry šel jsem proto pryč, že tam už nebylo pro mne práce a jest tam velice draho. Nastávalo také veliké horko, a pak jest tam také zle pro oči. Mě začaly oči velice boleti, už jsem málo viděl, a bál jsem se, abych snad neoslepl, jak se to tam často stává.

Také by se mně byla bezmála nehoda stala. V Kairu totiž nosí ženské větší děti na svém rameni posazené a za nožky ho drží, kteréž se přes hlavu matky neb chůvy dívá; menší pak děti nosí na hlavě v koši, ani ho nedržíce. Já s bolavýma očima nemohl jsem ani na světlo se podívati, šel jsem po ulici k lékaři; tu nenadále vrazím do nějaké ženské, která se také na cestu nedívala. Ona vykřikne, koš z její hlavy padl jí před nohy a dítě zachytla ještě šťastně za nožičky. Já uskočil a pádil okolo domů, co zatím několik lidí se okolo ní sešlo.

V Alexandrii musel jsem na parolod' devět dní čekati. Stavoval jsem se tam u velebného pána Netherdy ze Slavkova rodilého, on jest tam ve františkánském klášteře kvar-

diánem. Rád mne viděl. Na cestě z Alexandrie do Cařihradu jsem opět pouť do Jeruzaléma vykonal. Bylo to počátkem máje, ale místo velebného pana Eduarda Krölla již tam byl jiný velebný pán představeným rakouského poutnického domu.

Zde v Cařihradě byl jsem devět dní bez práce, až jsem dostal práci v jedné dílně na kočáry. Týž mistr jest Čech, rodič z jednoho místa sedm hodin od Prahy. Již dělám u něho čtrnáct dní, dnes prázdníme.²³ Včera byl pátek, a ten jest u Turků svátkem čili tureckou nedělí, a to jsme byli na venkově. Pan mistr byl s námi tovaryši a platil všecko jídlo a pití. Vyjeli jsme totiž v novém právě v naší dílně zhotoveném kočáře za město k Sladké vodě před palácem sultánovým. Chtěli jsme si tam pod lípou usednouti, ale chtěli po nás moc z místa. Šli jsme dále a zaplatili z místa za těch několik hodin, co jsme tam poseděli, 20 piastrů (našich 2 zl.), a pili jsme své víno a jedli svou rejž a co jsme sebou k jídlu si přinesli. Tu najednou přijde k nám kavas (policajt, arnaut) a napomíná nás, abychom víno odstranili, že by sultán Abdul Asis²⁴ dostal z toho ošklivost, až pojede okolo. My jsme se omlouvali, že nemáme vína tak mnoho, ale nic naplat, museli jsme víno ze sklenic vypít a co bylo v láhvi zakryti. Brzy nato jel sultán se svou družinou okolo, ale nikdo ho neviděl, neboť seděl v krytém kočáře. Zdaliž jsme zakrytím vína ošklivost sultánovi odstranili a zamezili, nevím. Turci se vína štítí jako židé vepřového masa. Mají ho v koránu zapovězené. Nazpátek domů jsme jeli na lodi po vodě.

Zde platějí méně nežli v Egyptě. Já si vydělám denně 2 zlaté rakouské, jeden padne na stravu a druhý si zachovám. Město jest velmi veliké, domy jsou vysoké, ale větším dílem ze dřeva, a proto jest zde skoro každý týden oheň brzo na tom, brzo na onom konci. Město jest rozděleno na dvě strany, prostředkem jde úžina mořská. Na jedné straně, v Asii, jest město Skutary se hřbitovem velikánským, kde se Turci z celého Cařihradu pochovávají. Na druhé pak straně, v Evropě, ve vlastním to městě bydlejí Turci.

Nejkrásnější dvě předměstí jsou Galata a Pera, rozprostírající se na jednom výběžku země do moře, které jsou také dvěma dřevěnými mosty s ostatním městem spojeny; tam bydlejí Frankové, totiž Francouzi, Italiáni, Holanďané i Němci, slovem Evropané křesťané. Naše dílna jest mezi Turky. Tureckých chrámů a modlitebnic jest nesčíslné množství, kolik set. U každého tureckého chrámu čili mečetu stojí štíhlé věže, minarety. Jeden z nejkrásnějších mečetů jest sv. Sofie, někdejší to kostel křesťanský. Nedaleko tohoto mečetu jest sloup z mosazu asi na stěvíc v průměru a asi 6 sáh vysoký, představující dva stočené hady, púl jest ho uraženo. Vypravoval mně jeden Turek, že prý jednou zde panoval mor a nechtěl přestat, i vzpomněli si prý lidé na tohoto hada a kus ho urazili, a mor prý hned přestal.

Mě ani nenapadne všechno, co bych Vám měl psáti, pořád si ale na Vás myslím, zda-liž jste zdraví. Z Káhiry jsem psal panu strýčkovi, ale na to jsem za tři neděle odešel. Jestli jste mně tam psali, bude psaní na poště ležeti, neboť tam se musí pro psaní na poštu choditi. Možná, že ho některý z mých krajanů k sobě vzal. Už se jen příliš netrapte a nemuřte pro ono veliké neštěstí, které Vás potkalo. Pánu Bohu poručeno. Kdybych byl doma, také bych Vám pomoci nemohl. Na zimu, dá-li mně Pán Bůh dočkat zdraví, hodlám se opět do Egypta podívati a pak na léto domů. Nebude-li pro mne doma nic, a ne-najdu-li v Čechách nebo na Moravě obživy, budu museti zase do dalekého světa. Jeden kolář šel odtud domů. On jest od Německého Brodu asi hodinu cesty domovem. Možná, že i k Vám si zajde. Já se velice těším na psaní od Vás. Pozdravujte...

Váš vděčný syn

František.

Ve Varně, 11. septembra 1864.

Nejmilejší rodičové!

Psaní, které jsem Vám z Cařihradu poslal, snad jste obdrželi i s penězi. Pište mně brzo dle adresy připojené. Já jsem posud žádného psaní od Vás nedostal. Asi za čtyři neděle po odeslání mého listu dostal jsem zimnici, a ta nebyla k zbytí. Musel jsem pryč, k severu. Odebral jsem se do Varny a zde jsem byl za čtrnáct dní zdrav.

Varna, čili Vrana jest pevnost na břehu Černého moře, a bude míti asi tolik obyvatelů jako Jihlava. Já jsem nyní, chvála Pánu Bohu zdrav a veselé myslí, na Vás si denně vzpomínám i se modlím. Zde ve Varně stavějí Angličané železnou dráhu, než pro zámečníky není posud ni žádná práce. Jednomu kovářovi pomáhal jsem zde šest neděl dělati. On byl Angličan a neuměl česky, aniž jiné řeči krom anglické. Nerozuměli jsme jeden druhému. Nemohl jsem ale vydržeti ustavičně státi u ohně pro mé oči, neboť mé levé oko jest velmi slabé od té rany, jak mě to železo v Egyptě při stavění poranilo. Dosud jest šev viděti. Teď dělám u zámečníka Ž...če, mám 5 zl. rak. čísla na týden, jídlo, pití i prádlo. Zde jsem jako doma, on mne má rád. Když jest něco lepšího k jídlu, to musívám sám vařiti nebo péci, ono to jemu i nám dvoum tovaryšům lépe chutná.

Tak přišlo sem do Varny deset tesařů z Vídně, devět jich jest z Čech a jeden odkudsi z Němce. Jsou ale pořáde churavi. Zdejšímu podnebí nejsou zvyklí, neboť sem přišli přímo z Vídně. Jeden z nich půjde zejtra opět nazpátek, jest ustavičně nemocen, a jednoho z nich jsme před čtrnácti dny pochovali. On byl Čech a jmenoval se Blaha, stěžoval si napřed, že ho hlava bolí, pak začal z cesty mluvit a z postele utekl. Lékař mu dal prášky k užívání. On přišel sice k sobě, začal mluvit rozumně, v sobotu však usnul v Pánu. Já ho v nemoci dvakrát navštívil. Mrtvého nechtěli na žádný hřbitov přijmouti, až jsme to konečně vyběhali, že byl na francouzském hřbitově pochován.

Já k nim po práci denně docházím, a tu se přátelsky obveselujeme. Oni mne svým průvodčím nazývají. Já jsem zde už znám a zdejší řeči také trochu rozumím, a proto mne mají rádi. Někteří z nich chtěli se z počátku za svou českou řeč stydět, to bylo ovšem hloupé, neboť takový, kdo svou mateřskou řečí opovrhne, zasluhuje, i kdyby v samém hedbáví chodil, aby jím celý národ opovrhoval, a kdyby toho nečinil, zasluhoval by takový národ sám opovržení všech jiných národů. Avšak oni sami pošetilost svou už nahlízejí, ježto vidí, že zde s německou řečí daleko neprijdou, a mluví napořád jenom česky, a i ti dva Němci mezi nimi učí se pilně česky, aby se tak s Bulhary tím snadněji dorozumět mohli. Onoť se zde mluví nejvíce bulharsky (slovansky) a pak turecky a trochu italsky.

K závěrce musím Vám ještě zdejší událost psáti, že zde v samém městě byli oběšeni dva cikáni a dva Turci pro loupež. V každé ulici visí jeden. Poprava se díla tak, že dali každému provaz na krk a vytáhli ho do výšky. Oni visí už tři dni a také už hodně smrdí. Dnes nebo zejtra večer prý se sundají. Taková věc budí v člověku, jenž na takové popravě není od maličkosti zvyklý, ošklivost. Zde prý to dělají na výstrahu.

Pozdravuji Vás doma všechny a Vám, nejmilejší rodičové, ruku líbám co

Váš vděčný syn

František.

V Káhiře dne 18. januara 1865.

Velebný pane strýčku!

Již uběhlo několik neděl od té doby, co jsem od Vás a od mých rodičů psaní obdržel. Ve Varně jsem se neshodl s Ž...čem, práce docházela, on býval často opilý a často velice týral toho druhého tovaryše, kterýž u něho už delší čas přede mnou dělal. Já jsem se o něho zastal, že mu dělá křivdu a vypověděl jsem z práce. To ovšem nebylo mistrovi vhod, neboť on chtěl mne podržeti a toho druhého tovaryše dáti pryč. Než ani ten nechtěl zůstat, řka, že kam já půjdu, půjde on se mnou. Museli jsme ještě několik dní čekati, než si mistr pomohl k penězům, aby nás mohl vyplatiti. Ono pití jest velký závod a záhuba člověka, jinak i sebelepšího.

Že bylo na podzim, upustil jsem od svého úmyslu jíti do Ruska a obrátil jsem se opět k Cařihradu; tovaryš onen šel se mnou. Plavili jsme se tam na francouzské lodi. Já myslel, že v Cařihradě na poště bude psaní od Vás a z domova, ale nic tam nebylo, snad je poslali zpátkem. Práci jsme tam také nedostali. Ona by sice byla tam práce k dostání v císařské dílně, ale tam nevyplácí spíše leč až po třech měsících, a tu utrhne dělníkovi něco paša, mistr mu také něco utrhne, a konec s koncem zůstanou dělníkovi jenom dluhy za jídlo a byt na krku.

Dali jsme se převéztí přes Bospor a nastoupili cestu pěšky po Malé Asii čili Anatolii do Smyrny, kterou jsme ve 24 dnech vykonali. První nocleh dělali jsme, totiž já, ten zámečnický tovaryš z Varny, jemuž bylo teprv osmnáct let, a jeden starý hrnčír ze Štýrska, v jedné arménské vesnici křesťanské. Pak jsme šli okolo města Isnik mida²⁵ a přišli jsme do města Isniku.²⁶ Hrnčír kouřil z velké bílé dýmky, asi takové, jaké u nás v kavárnách mají, a tomu se Turci smáli a divili, neboť oni mají jenom kraťoučké a velmi široké dýmky, které vypadají na způsob jako malý šálek na kávu.

Odtud jsme přišli do pěkného a velkého města Brussy.²⁷ Domy jsou zde jenom o jednom poschodí, leží na kopci, a některý dům jest posud pobořený od strašlivého zemětřesení, které zde před několika lety burácelo; větší díl domů jest zas pěkně vystaven. Podle cest rostou fíky, ořechy a divoké víno. Já bych si byl rád zašel do toho kraje, kde někdy slavná Trója ležela, o které jsem tak mnoho doma četl v letopisech Trojanských. Jest prý tam posud některé zříceniny viděti a jest tam nyní malá vesnička; ale moji dva soudruhové nechtěli tam jíti, že by mnoho zašli, a mne od toho zrazovali, a já nechtěl se od nich odraziti a sám tam jíti, obzvláště an přeprchávalo a na bouřku se strojilo. Na vesnici jsme nepřišli na žádnou, setmělo se, přšelo a bylo tma a hrom tloukl, a tomu osmnáctiletému zámečnickovi zašla vždycky krev za nehty, kdykoliv hrom udeřil, což jsem předtím ještě u žádného člověka nebyl zpozoroval. Chtěli jsme už pod jedním mostem přenocovati, ale mě napadlo, jakpak kdybychom usnuli a voda se přihrnula, neboť neznáme zdejší krajinu a nevíme, jak to bývá, a ta by nás mohla ve spaní zatopiti.

Až trocha přestalo pršet, vylezli jsme z podmostí a šli dále. Konečně hrnčír pravil, že vlevo vidí světlo. Cesty nebylo, jako jsou u nás silnice neb vývozy, tedy šli jsme na to světlo, domnívající se, že přijdem na nějaké stavení, avšak přišli jsme k tureckému hrobu. Světlo na něm hořelo a byl tam také nový turban zavěšen. My se dáme do rozprávky, co teď začítí? Hřbitov to nebyl. Turci také blíž cest o samotě a někdy také blíž stavení pochovávají mrtvé.

Co tak mluvíme, začnou v povzdálí psi štěkati, i jdeme po hlasu tomu místu blíže. Tu se na nás vyřítí 2 velcí psi, měli jsme se co oháněti. Ti dělali velký šramot svým vrčením a hafáním, a my křičeli také. Na blízku bylo nějaké stavení kolem dokola zdí obehnané, neboť v Turecku jest každá vesnice a každé stavení vysokou zdí obehnáno, že vypadá jako tvrz. Až konečně vyjdou lidé ze stavení, byli to Turci. Ti se nás ptají, kdo jsme.

Z počátku nechtěli nás pod střechu přijmouti, bylo už hodně pozdě v noci a oni prý mysleli, že jsme zloději. Až jsme jim řekli, že jsme pocestní, že nás musejí na noc přijmouti, a ukázali své pasy, uvedli nás do světnice, dali nám nocleh a k večeři kde co měli, ráno dali snídani a vyprovodili nás kousek a ukázali nám cestu. Oni Turci jsou lepší k pocestným nežli Řekové. Řekové dělají mnoho křížů při modlitbě, ale kde mohou, podvedou a ošidí. Turci pak jsou hostinští, pocestným dávají nocleh a jíst a nepodvádějí je.

Vesnice jsou tam velice vzdálené jedna od druhé. Kolikrát museli jsme jíti v noci, a to asi pětkrát nás bouřka přepadla. Jednou po takovéto noci dorazili jsme před polednem do jedné vesnice. Vejdeme do domu, kterýž spolu za hospodu sloužil. Bylo tam několik lidí. Po chvíli přijde kadi (rychtář) a ptá se nás na pasy, abychom mu ukázali. Já byl cestou utrmácen a celý rozmrzen, a dím po česku: „Každý se nás ptá jenom na pasy, a nikdo, jestli se nám také nechce jíst?“ On se na mne dívá a mně nerozuměl; ptá se, co jsem řekl, a tu mu to jeden z přítomných lidí, Bulhar to, vykládá. On prohlídnuv naše pasy vyndal z kapsy dva franky a dal mně je. Já mu děkuji. Hospodský to viděl, že kadi nám dal dva franky, přinesl nám hned skopové maso s rýží, pobízeje, abychom jedli, že nám to dá, že nemusíme platiti; po chvíli přinesl nám jeden z přítomných Turků plnou zástěru okurek. Okurky tam všude jedí Turci bez oleje a octa, bez soli a pepře, jenom slupku třebas jen zuby okoušou a oloupají, a pak okurku křoupají jako my v Čechách jablka neb hrušky. Jiný Turek z přítomných vida, že mám roztrhané střevíce, neboť se mně cestou a v dešti roztrhaly, a boty dobré, ty jsem měl v ranci schované, až bych někde práci dostal, přinesl mně dobré své střevíce, a musel jsem je obouti, a měl radost, že jsou mně dobře.

Tak jsme se dostali po 24 dnech s pomocí Boží až do Smyrny. Ve Smyrně jsem dostal práci v jednom skladě, kde se prodávají stroje na bavlnu. Že to bylo ale na zimu, málo se nám platilo a pořáde poprchávalo, tedy jsem si usmyslil, že půjdu opět do Afriky.

Od Smyrny asi 6 hodin nebo více cesty bývalo někdy veliké město Effesus,²⁸ kde sv. apoštol Jan, miláček Páně, byl biskupem a také umřel. Jde tamtudy železnice od Smyrny. Na kopci a po stráni jest posud zříceniny viděti. Na blízku jich stojí bídná vesnice. Byli tam usaděni Němci kdesi ze Šváb, ale pomřeli, neboť tam jest velice nezdravo, lidé tam dostávají ze špatné vody k pití zlou zimnici. Ti Němci, co ještě zůstali na živu, odstěhovali se jinam, a teď tam bydlí Turci.

Poslední den, když jsem byl v rakouské agencii, dostal jsem psaní Vaše, z domu mně do Varny zaslané. Moji krajané, tesaři, ho za mnou do Smyrny poslali. Až jsem vstoupil na loď, teprv jsem ho četl, a velice jsem se zarmoutil nad smrtí babičky. Slze mne polily, pomodlil jsem se za ni. Tedy následkem ohně už zemřeli: Tetička, strýc Vítek, nájemnice z našeho domu a babička. Pánu Bohu poručeno!

Ze Smyrny plavili jsme se k Egyptu. Na cestě jsme měli po čtyry dni a noci tak velikou bouři, že jsem každou chvíli myslel, že se potopíme, neboť házelo to lodí jako klubkem a vlny mořské vrážely až do vnitřku. Jedné noci, když jsme na svých lůžkách leželi, byloť tu také pět Němců, nahrnulo se nám tolik vody, že jí bylo hned až pod kolena, a my od zmítání všichni jsme dostali mořskou nemoc a zvraceli jsme, i také 4 matrosi, což u nich velmi zřídka kdy se stává.

Přijda do Alexandrie, dověděl jsem se, že velebný pán páter Václav Netherda už tam není, že se odebral pryč a že půjde do své provincie uherské nazpět, a že též ve Slavkově svou matku staříčkou navštíví.

Práce jsem v Alexandrii už nedostal, proto že jsem v decembru tam došel, a to už mají v továrnách lidi najaté. Také nebude tato práce stálá, jenom asi na dva měsíce, protože nemají víc bavlny.

Já jsem nyní opět v Kairu a nemám práce. Jím a spím u mých dvou krajanů, Čechů. Jeden jest z Jičína, truhlář a hudebník Červinka, a druhý jest nožíř František Rytina z Kolína. On také brousí britvy a já mu, kde jest možná, pomáhám; také spravuju někdy zámky a klíče, když to někdo na správu přinese. Pravda, že málo vydělám, ale ono se mi přece lépe vede, nežli doma. Ona jest zde i letos pořád ještě velká drahota, oka masa skopového za 1 zl. 20 kr. (1 libra za 60 kr. a hovězího 1 libra za 88 kr.), oka (2 libry) brambor za 26 kr., žejdlík mléka (kozího) za 10 kr., a to jest jako voda, mouky libra za 20 kr., ta přichází z Evropy, jakož i také hovězí dobytek sem z Evropy dovážejí. Pomerančů 6 za 10 kr., vajec pět i šest za 10 kr. (piastr). Ty jsou nejlacinější, ale také jsou o polovičku menší nežli u nás; jedna slepice stojí zde 1 zl. 10 kr. rakouského čísla. Sýr, jablka, hrušky a švestky přicházejí sem z Evropy.

Já jsem si zajel po železnici také do Suezu k Červenému moři;²⁹ za jedno, abych se tam podíval na moře Červené, a za druhé, zdaliž bych tam práci nedostal; té ale tam není. Odtud jezdí parolod' do Bombaje v Indii. Já si zašel k anglickému konzulovi, aby mně podepsal pas do Indie, že bych se tam po práci ohlédl, ale on místo toho mně to vymlouval, že tam mají dosti anglických dělníků a že mně nestojí za to, že bych tam kde jakou práci našel. U Suezu jsem se díval, jak zemskou úžinu prokopávají; ale to jest pracná práce. Co za dva měsíce vykopou, přijde vítr chamsin, a ten přináší celé kopce drobounkého a jako sníh bělounkého písku, a ve dvou dnech jim to všechno tím pískem zanese.

Po písčinách běhají zde také promyky (ichneumoni)³⁰ a lezou po palmových stromech, jako u nás veverky po borovicích. Arabi je mají rádi, protože promyka dává člověku křikem znamení, aby utekl, když někde ostrovid (krokodýl) číhá. U Nilu vyhledává promyka krokodýlovy vejce v písku a vypíjí je, zato ale krokodýl ji pronásleduje a kde může sežere. Arabové chovají promyky, jako my u nás kočky, k chytání myší a hadů.

Na zpáteční cestě ze Suezu jelo se mnou ve voze pět Arabů a každý měl s sebou asi čtyři černé děti. I tázal jsem se, zač takové jedno, a povídali mně, že za 20, 30 i 50 na poleonorů. Oni je přivezou někomu do Kaira neb Alexandrie. Ty černé pocházejí z Horního Egypta, tam je buď od rodičů koupí, někdy třebas jen za trochu kořalky, nebo je ukradnou. V městě Tantě, u železnice do Alexandrie vedoucí, bývá jednou za rok velký trh, a tam prodávají Arabové také ženské, kdo si chce jakou koupiti. Křesťané pak nemají žádných otroků koupených, jakmile jakého koupí, propouští ho ihned na svobodu.

Dne 14. januara navrátil jsem se zase do Káhiry.

Dnes ve středu 18. januara byla zde velká slavnost. Egyptský místokrál dával velikou hostinu, ku které konzuly a jiné evropské pány pozval za příčinou, že se základní kámen položil k novému městu. Bude prý asi 800 domů obnášeti a začne v Káhiře a půjde až do Polaky k řece Nilu.

Kdyby zde nebylo Čechů, šlo by mně zde velmi špatně, ale oni mě mají rádi jako bratra.

K Vašemu svátku přeji Vám z celého srdce, aby se Vám vedlo po celý život dobře a na věčnosti blahoslaveně. Já Vám srdečně děkuji za Vaši starost o nás a o mne, a přál bych si, abych se mohl Vám někdy odsloužiti. Pozdravuji...

Ruku Vám líbá

Váš vděčný sestřenec

František Činčera.

7.

V Káhiře den 31. marce 1865.

Velebný pane strýčku!

Psaní z domova a v něm lístek od Vás jsem obdržel na konec masopustu. Inu snad v každém listu z domova jest nějaká pro mne truchlivá zpráva. Tedy byli moji rodiče po druhé ohněm navštíveni a shořelo jim ve stodole všechno obilí, co z pole sklidili. Již tedy dvě polní úrody po dva roky po sobě se jim v popel obrátily! Ach to bude doma nouze! Děti prý chtějí chleba, a ono ho není. Zarmoutilo mne to velice, ale konečně jsem si pomyslel, že bez vůle Boží ani vlas z hlavy nesejde; on dopustil, on nedá zahynouti, on se obstará.

Já jsem od 14. februaru v práci. Dělán za Nilem, asi půl hodiny od Kaira. V pátek máme s Araby prázdník a proto právě dnes píšu. V jiné dni jdu ráno po sedmé hodině do práce a v osm se začne pracovati. Večer o půl šesté se přestane, a než přijdu domů, jest čtvrt na sedm a to se začne setmívati. Zde jest v zimě delší den nežli u nás, a v létě opět kratší nežli u nás. Až mně budete psaní posílati, nevyplácejte ho, a já mé listy také nebudu vypláceti na poště, aspoň tak jistěji a spíše listy dojdou. Za napomenutí mně dané Vám děkuji, avšak ono se zde s lidmi musí jináče zacházeti, nežli u nás. Jinší lidé, jinší obyčeje a mravy. Zde jen kdo se nedá a umí se dobře hájiti, třebas i holí, ten dobře vyjde, pakli ne, považují ho za nic a utlačují ho nanejvýš. U nás v Čechách a na Moravě těší se na léto, zde pak na zimu. Nyní právě panují zde veliké větry brzo od severu, brzo od jihu, a při tom se vždycky tak práší, že není ani na 100 kroků viděti, a jest spolu tak puchmo, že člověk nemůže večer ani spáti. Jak si přejete, budu Vám zdejší obyčeje a způsoby popisovati, jak mě to právě napadne.

O posledním našem masopustě měli Arabové veliké svátky, konec postu (Ramodanu).³¹ Oni se postili něco déle než měsíc. V tom čase celý den nic nejedli, nepili, ba ani nekouřili až do šesti hodin večer. Jakmile ale v šestou hodinu večerní na citadele se z děla vystřelilo, i stál už každý u mísy nebo začal kouřiti, a to mohli jísti a píti až do čtvrté hodiny ráno, a potom zas vystřelili z děla a počal půst.

Obecný lid arabský nejí nic jiného leč boby na měkko vařené, nat' z ředkve, jetel, datle, pomeranče a třtinu cukrovou a chléb, ten pak jest bílý, a pije jenom vodu. Mají také dovoleno píti kořalku z rejže (mastiku) jako Turci, avšak pijou už také pivo a začínají i víno píti. Dříví zde nemají, jako my ho u nás máme. Sprostí Arabové sbírají kravince a osličí i koňské lejno, to napotom v rukách uplácají a suší to na zdi nebo na vrchu na domě a potom to pálí, a při tom vaří na místo dříví. Dříví z datlových stromů jest nitkovaté, však ty rákosky, co u nás prodávají, jsou také proutí datlové; z toho dělají provazy,

košťata, postele a podobné věci. Pašové a bohatí Turci jedí nejvíce skopové maso a rejž a jiná jídla a pijí všecko.

Umře-li nějaký Arab, křičí ženské před domem, pomažou se blátem a v ruce drží kus pleny a pořád ní šoupají okolo krku. Na pohřeb mohou si příbuzní umrlého takovéo ženské pronajmouti, aby křičely za rakví. Mužští pak se modlejí a pochovavše mrtvého, utíkají. Nedávno vedle našeho obydlí jeden Arab umřel, a tu se sešlo z celé ulice množství Arabů a sedli si na zem, rozsvítili svítilnu a začali se klaněti proti sobě, a jeden druhému tloukl hlavou do hlav a pořád opakovali jedno a totéž slovo, jak jim jeden ho předzpěvoval. Napotom dostali každý malý šálek černé hořké kávy, tu vypili, vstali a začali se modlit a klaněti; jeden jejich kněz zpíval, jeden tleskal rukama a jeden dával k tomu takt, aby se dle něho klátěli. A to šlo ustavičně: Vala Allah (chválen Bůh), a někteří nemohli už ani mluvit, jenom syčeli, že to vypadalo, jako by foukal velký měch; některý vyl jako pes, jiný chrochtal jako nějaké zvíře, až jim šly pěny z úst, některý také praštil s sebou o zem jako omámený, a to mu honem dávali vodu.

Před desíti dny měli slavnost, že mluví Mahomed³² s Bohem a pozdravovali se: Buď Bůh pochválen, Mahomed s ním mluvil. Také každý rok v tomto čase posílají psaní do Mekky. Každý Turek i Arab má uloženo, dle možností, jednou za živobytí putovati do Mekky, kde se Mahomed narodil. Když karavana poutníků na cestu do Mekky nastupuje, střílí se z děl a vyprovázejí je vojáci i hudba. Když pak se navracejí, jdou jim naproti na velbloudech a na koních a mezkách a oslích. Když už přicházejí, sestoupnou se Arabové na prostřed cesty a jeden druhého uchvacuje za hlavu a stáhne ho na zem, a co oni tak leží, strhne se od nich bručení a modlení až hrůza. Napotom jede nejvyšší kněz na koni a dva ho vedou přes ty Araby ležící. Kůň jim ovšem vyhýbá jak může. Když byl přešel, ostanou oni ležeti až je jiní zdvihnou, a ti je hned svlíkají buď do polovice nebo docela do naha a prohlížejí je, na koho z nich kůň stoupnul. Kdo z nich byl od koně poškozén, že má buď na hlavě nebo na žebrách nějakou ránu, platí napotom za svatého. Takovýto mahomedánský svatý (Santon) nechá si vlasy a vousy růsti a chodí buď napolo nahý, nebo nosí plášť z tisíce kousků sešitý, nebo nosí aspoň hadry na holi, a kam přijde, všude dostává jísti.

Nyní máme zde veliké trápení s muchami. Člověk se musí pořáde oháněti, nebo by ho uštípaly. Arabové, ti jsou jim už zvyklí a nechají je s pokojem, třeba se jim jich množství usedlo na očích, na nose a na ústech. Oni ale mají také tvrdou kůži a špíny na sobě jako na zemi. V koránu mají ovšem přikázáno, aby se myli ráno, v poledne a večer, a oni se také umývají, ale proto špinavi jsou předce, obzvláště ženské mají nohy jako zem, chodíc boso. Obličej mají zastřeny, prsa ale obnažena, snad pro parádu jako v horním Štýrsku volata. Žen může každý Arab tak jako Turek míti tři i čtyry, musí ale dávat každé jíst. Ony pak nejvíce se zaměstnávají tím, že zboží a jiné věci, jako pomeranče, mléko a podobně prodávají (všecko ale nosí na hlavě) a pomáhají mužům se živiti, líné jsou však ale všechny. Jsouť ale také křesťanští Arabové, a ti jsou o něco čistější a učenější. Koptů³³ jest zde také mnoho, a ti se nazývají starověrci. Koptky chodí také zastřené v obličejí, avšak zástěrou bílou. Europčané s nimi i do stavu manželského vstupují.

Když se Arabové žení, zastřou nevěstu celou, takže ji není ani viděti, dají jí na hlavu cosi koruně podobného, což dva na holích drží na způsob jako u nás baldachýn čili podnebesí, a dvě Arabky ji vedou pod paždí, aby neupadla, neboť ona má i obličej docela zastřený a nic nevidí. Napřed jde hudba, sestávající ze dvou hrnců kůží potažených a visících z prostřed kůže motouzků, po kterých se prsty šoupá, a ono to drnčí, pak z dud (kejd) a z bubnu; za nevěstou jedou ženské a ty si každá strčí prst do úst a křičí. Při obřích mahomedánských chlapců se to nápodobně děje. Chlapcovi dají zlatem vyšívanou

čepici a takový kabátek, a posadí ho na koně; před ním hrá podobná hudba a za ním jdou ženské a výskají a chlapec bolestí pláče.

Malé děti, jak jim jest šest roků, musejí už nositi zedníkům písek nebo bláto, a to jich jest vždycky mnoho pohromadě jako včel, a musejí zpívati i kdyby nechtěli, a to často jedno slovo neb krátkou propověď po celý den. Velcí Arabi najdou se zde zřídka kdy staří, neboť jak mu čtrnáct let, už se ožení, a když mu jest třicet, vypadá jako u nás 50 letý. Zámožnějších rodičů arabských chlapec koupí si osla a stojí s ním na ulici, až někdo si ho najme a na oslu jede, chlapec pak běží za ním. Křičeti na lidi a je pobízeti umějí všelijak, italiánsky, anglicky, francouzsky, ba i německy, a to křičívají takto: „Kum Esel, gut Esel, kom Esel, du Esel!” Němce považují zde za nejposlednější národ, a dělají si z německé řeči smíchy jak Italiáni, tak Francouzi a Angličané, ba i Arabové. Mnoho jest zde Němců, co umějí trochu italiánsky neb francouzsky, a ti nechtějí ani mluvíti německy. Francouze (Francau) mají Arabové v uctivosti a ještě více Angličany (Angles); na Italiány nevrou, mají na ně záľusku, z Němců, jak jsem již podotkl, dělají si smích. Oniť jsou zde nejchudobnější a patří k pracující třídě, a když si něco vydělají, rádi se opijí, a často se i stalo, že zůstali leckomu něco dlužni, a proto jim ani nechtějí věřiti. Že pak nemohou s nižádným zde mluvíti, ani s kavasem (četníkem neb policajtem), kteříž všichni jsou Arnauti³⁴ z Turecka a mluví turecky a slovansky, proto bývají od každého vysmíváni.

Rakušana znají Arabové jenom co od Terstu přichozího, a staví ho s Italiánem do jedné řady. Ze Slovanů znají jenom Moskov (Rusa, Moskvana); Turci pak znají i Poláka dobře. Já chtěje se osvědčiti co Čech, když se mne ptali „Ente min? (Kdos ty?)”, řekl jsem: „Ana Čech (Jsem Čech)”. Arabové pak se mně dali do smíchu, řkouce, že já nejsem Čech, ale tamhle ten že jest Čech, ukazující přitom na jakéhosi dozorce, neboť oni každému dozorci aneb představenému nad městskou čtvrtí říkají čech čili šech. Nezbylo nic než že na otázku „Ente min?” říkával jsem: „Ana Moskov”, a měl jsem pokoj, báli se něco mně udělati, neboť před „moskov” mají strach.

Trhu na otroky, jak jste se pane strýčku ptal, není zde v Kairu už nižádného, ale ono se jich zde proto předce dost prodává a kupuje. Když přivedou černé otroky, ubytují se s nimi v okolních vesnicích a u pyramid, a tam přijdou kupci a skoupí je. Dozví-li se ale o tom místokráľ, pošle tam kavasy a ti poberou otroky a dají je na svobodu. Pašové mají dost otroků, a to černých, oni však se mají lépe než my; kteří jsou při ženách v harémech, ti jsou kleštěnci. Křesťan, koupí-li otroka, daruje mu hned v tom okamžení svobodu, a tak se stává otrok již samou koupí svobodným.

Asi před dvěma nedělemi bylo v Horním Egyptě pozdvižení. Mahomedánští Arabové pobídnutím jednoho beduínského hejtmana se pozdvihli a tam továrny na bavlnu roztloukli, devět Francouzů zabili, a také na jednu parní loď, na které byli Angličané, střelili. Došla sem zpráva po telegrafu, a tu hned sehnal místokráľ egyptský, Ismael paša,³⁵ vojsko, a odjel tam s ním. Přišed tam, rozkázal hned všechno pověšet, muže, ženy i děti, velbloudy i osly, všechno, a to prý asi v sedmi vesnicích. Nyní přišli už zas nazpátek. Mnoho zdejších lidí povídá, že to paša neudělal dobře, co prý tomu řekne Francouzsko. Praví se také, že prý to on udělal proto, aby si mohl tu zem za dva roky přivlastniti.

Kairo jest veliké město k nepřehlédnutí, počítá asi 300 000 obyvatelů; moc domů stojí rozbouraných. Když jsem ponejprv vylezl na taras na dům, a se na město díval, přicházelo mi to jako po vojně. Všeliký dojem to na mne učinilo; teď ale jsem tomu už přivykl. Večer, jak odkřičí Arab z věže (z minaretu) devátou hodinu, jest zde přísně zapovězeno bez svítlny jíti na ulici. Hodin na věži zde není žádných, zato ale křičejí Arabové na věžích (minaretech) každou hodinu, a takových věží jest v Kairu několik set.

Člověkovi ani všechno nenapadne a nepřijde mi ani na mysl, co bych Vám měl všechno psát, proto že jsem na to už zvykl. Ano, byl bych málem zapomněl se také pochlubit, že jsem byl nedávno také ve vězení. Přišel jsem do něho následujícím způsobem. V neděli odpoledne šel jsem ještě s jedním známým dělníkem po městě, a když jsme šli okolo městské radnice, vyskočil znenadání jeden kavas a chytl mne za ruku a tahá mne. Já se na něj podívám, co chce, a smejknu jím, že odlítl, ale v tom přiskočí druhý kavas, chytne mne za druhou ruku a třetí vzadu za límec od kabátu, a již mne vstrčili do síně, tam prohledali všecky mé kapsy, kabát, kalhoty, zdaliž nemám u sebe pistoli neb dýku. Nenašli jenom perořízek v mé kapse, a ten mně vzali, toho jsem už více nedostal. Pak otevřeli v přízemí ohromné železné dveře, se mnou tam smejkli, dveře bouchly, železná závora zarachotila a já byl zanechán – stinkám.³⁶ Já zůstal jako omámený. Proč jsem zde? Co z toho bude?

Byla to trapná noc. Stinky (plošťky) mne hrozně trápily. Ráno po deváté hodině rachotí závora, klíče řinčí, dveře se otevrou, objeví se kavas s papírem mezi dveřmi, čte mé jméno František Činčera, mně káže jíti ven, domů a do práce. Doma mně to teprv vysvětlili. Před několika dny byl v Kairu nalezen zabitý žid. Kavasové měli nařizeno vražedníka chytнути a uvězniti. Oni také chytali, koho mohli, nejvíce Evropany. Už jich měli šest chycených, mne chytli sedmého. Ráno když jsem nepřišel k pašovi do práce, ptali se hned, kde jest zámečník a poslali do mého příbytku, kde jsem. Tam jen věděli, že jsem v neděli šel s tím druhým dělníkem na procházku. Toho se hned vyptávali, zdaliž ví o mně, a on jim celou událost vypravoval. Na to poslal paša k rakouskému konzulovi, a ten napsal list a poslal svého kavasa pro mne. Kdyby se byl po mně nikdo neptal, to prý bych tam byl mohl i několik měsíců seděti a i léta, nežli by se mně poštěstilo ven se dostat.

Draho jest zde nesmírně, ale výdělky jsou zas podle toho, takže člověkovi zůstane předce každý den polovice výdělku. Co já dělám, nedostal jsem ještě nižádných peněz, proto, že to vyplácí místokrál. Proto ale předce nikdy nejsem bez peněz. Já bydlím a jím u mých krajanů, a s tím nožířem z Kolína jsme jako bratři. Umluvili jsme se spolu, že bychom šli do Tiflisu³⁷ na Kavkazu, jestliže tam odtud dostaneme na naše psaní příznivou odpověď, že jest tam práce a výdělek. Pokud jsem svoboden, mám svět otevřený.

Zde jest veliké horko, k nevydržení. Já jsem chvála Pánu Bohu zdráv. Když dostanu jaké psaní od rodičů z Polné a od vás, všichni moji krajané se na ně těší. Říkávají, že uslyší zas něco nového, a já jim musím mé psaní předčítati. Nás zůstává v jednom domě pět Čechů. V nejhořejším patře bydlím já, ten nožíř z Kolína, Rytina a ještě jeden hudebník; v dolnějším pak ostatní dva. Každý večer se scházíme, buď my jdeme dolů anebo přijdou ti dva nahoru. Držíme si také Národní listy, a ty když přijdou, já čtu a druzí poslouchají, a pak o tom mudrujeme a se smějeme a přichvalujeme si to, že máme také českou besedu. Mám také opici, dal jsem za ni 20 zlatých, a ta nám nadělá dost kratochvíle. Všichni pozdravují Vás a všechny národovce ve Slavkově, na zdar. S Pánem Bohem! Ruce Vám líbaje jsem

Váš vděčný sestřenec

František Činčera.

V Káhiře dne 1. máje 1865.

Nejdražší rodičové!

Můj krajan a přítel František Rytina, nožíř, půjde domů do Čech do Kolína, a mně slíbil, že se u Vás staví, bude-li mít jen dost málo času. Pakli ne, pošle vám tento lístek po poště. Posílám Vám po něm šest dukátů a dvě anglické libry šterlinků, to bude asi 50 zlatých dělati. Všecko proměňte, jestliže zlato dobře stojí. Více vám ovšem nemohu nyní poslati, a Vy byste na stavení tolik potřebovali. Inu, musíme doufat v pomoc Boží. Též posílám pro pana strýčka jednu velkou mušli a dvě jerišské růže, ty mám od Betléma, a pak pro Vás a pro děti některé drobnůstky z perlové matky, turecké penízky, růžence a podobné. Nemám času, abych Vám mnoho psal, avšak o tom Vám předce musím dáti zprávu, že jsem o velikonočních svátcích (16.–17. aprile 1865) na starožitné někdy město Memfis³⁸ se šel podívat. Jeli jsme tam na oslích. Bylo nás deset, na jednom oslu vezli jsme si potravu. Každého to stálo 20 franků i s jídlem.

Na tom místě, kde někdy stávalo staroslavné město Memfis, nacházejí se dva hodně velké podlouhlé kopce ze samých hliněných střepů, z malty, z rozlučených cihel a rozličného rumu, a pak dále o kus jest ještě více malých podobných pahrbků. Po rovině rozkládá se datlový les, v kterémž leží obličejem k zemi jakási z jednoho kusu kamena vytesaná postava egyptská; ona jest 35 stěvíců dlouhá a asi čtyry nebo pět stěvíců široká. Jest jenom od hlavy až po kolena vytesaná, ostatek jest uražen a schází. Ona musela někdy stávat ve zdi zazděna, jakož vidíváme u nás ve větších městech sochy u domových vrat na ulicích zazděné, a průčelní bránu čili portál tvořiti.

Odtud asi na hodinu cesty jest veliká pyramida s velikými asi sedmi neb osmi schody čili výstupky, na tu může se po straně pohodlně vylézt; však jsme tam také byli. Odtud asi 5 minut cesty jsou hroby Apisovy³⁹ pod zemí; těch Apisových kamenných skříní jest asi 28, mumie pak Apisů jsou už z nich vybrány. Tam mezi těmi skříněmi čili hrobkami jsem na písku, neboť toho jest zde všude nad potřebu, ještě s jinými devíti soudruhy přenocoval. Leželo tam také mnoho lidských kostí; muselo to bývat v dávnověkosti také pohřebištěm pro lidi. Celou noc jsme svítili. Ráno jsme šli odtamtud do pohanského chrámu se podívat. Týž chrám jest ze samých čtvercových kamenů vystavěn a bude asi tři sáhy dlouhý. Strop sestává z jediného kamene na plocho položeného. Při tomto staropohanském chrámu jsou 2 síňky, každá o něco menší než chrám. Ale písek z pouště vniká až sem, a vítr chrám tento, jakož i pyramidy a vše pískem zasypává, takže se on už pod zemí nachází.

Nemám času, abych Vám mnoho psal. Přijde-li k Vám můj přítel, mějte ho jako bych já přišel. Pozdravuji a líbám Vás všechny Vás

vděčný syn

František.

V Lublani dne 5. augusta 1865.

Velebný pane strýčku!

Podivíte se zajisté, že Vám posílám list z Lublaně, ježto jsem se v předešlých listech ani nezmínil, že se domů navrátím; ale člověk míní, Pán Bůh mění. Já jsem byl poslední čas u stroje, co se dělá uměleckým způsobem led. Ochuravěl jsem a lékař pravil, že to mám od toho. On tam jest totiž veliký nepříjemný puch od salmiaku. Já nechtěl více k témuž stroji jíti, ačkoliv tam dobře platili. Panovalo tam v Kairu už také veliké horko, ve stínu jsme mívali až 41 stupňů Reaumurových. Ke všemu vypukla tam kolera.⁴⁰ Byla tam přinešena z Alexandrie. Do Alexandrie přinesli kolera poutníci z Mekky, kterých ze 413 jenom 21 se navrátilo, ostatní pomřeli cestou na kolera, aneb onemocněli a zůstali na cestě. Jakmile kolera se objevila v Alexandrii, rozutekli se z větší části lékařové; někteří přišli do Kaira. A když se v Kairu objevila, odešli opět lékaři z Kaira a jenom někteří tam zůstali. Jeden z Alexandrie do Kaira uteklý, když se domů navrátil, našel v Alexandrii svou manželku a dívky už na kolera zemřelé. Oni, jak v Alexandrii, tak i v Kairu, jakmile kolera povstala, dělali na všech stranách po ulicích veliké ohně, pálili kupecké sudy, rozličné smolné dříví, ale nebylo nic naplat, kolera se vždy víc a více zmáhala. A také není divu, neboť tam také veliká nečistota panuje. Chcíplé kočky a psi leží po ulicích a smrdí. Také hází chcíplé osly a jiné zdechlíny do Nilu, a předce tam odtud se bere voda na pití a na vaření. Denně umíralo v Kairu, vojsko v to nepočítaje, podle počtu vystavených na radnici průvodních listů (pasů) 800 až i 1000 lidí. Oni tam totiž každému umrlému vystavují na městské radnici pas, kterým se musejí u brány vykázati, aby byl mrtvý bránou z města ven propuštěn. Zmatek mezi lidmi nastal tam všude přenášitelný. Práce všechna přestala, a měl-li člověk co vyděláno, nemohl dostati peněz, nikdo se neměl k placení. Krámy byly všechny pozavírány, že nebylo možná ani tabák koupiti. Lidé, kdo jen mohl, se rozutíkali. Jeden z prvních na kolera umřel Moravan od Kroměříže, stolař. Europčanů umřelo mnoho. Z řemeslníků jeden sedlář, Charvát; řemenář z Frankfurtu; u Šubrtu, rozeného Moravana, umřela mladá Němkyně z Čech, kdesi od Teplic; Němcovi Ehrhartovi, cukrářovi, žena. Němcovi Vebrovi, kramáři, též žena; byla ještě mladá a pocházela kdesi od Teplic. Pak z Liberce kreslíř Němec, jemuž se zde dosti bídne vedlo, a pak umřela též naše prادلena, Slovenka. Ona pocházela kdesi od Nitry; ona si sem přinesla s sebou z Uher také své modlitební knížky. Říkávala, že jsou slovenské, a ony byly české, v Jindřichovém Hradci tištěné. Věru ti páni spisovatelé v Uhřích na Slovensku nedělají dobře, že začínají se různiti od našeho společného jazyka a že každý dle svého gusta a chuti zvláštní způsoby v pravopisu a mluvnici zavádí.⁴¹ Já bych aspoň myslil, že se oni velice proviňují proti národu a zvláště proti Slovákům samým.

Při takových okolnostech nezbývalo mně nic, nežli sebrati své věci a odejít. Při mém odchodu byli z ryzích Čechů ještě všichni na živu. Jan Ruml z Plzně onemocněl sice, ale už se pozdravoval. Benedikt Pikora od Vrchlabí, muzikant, byl sice v nemocnici – on totiž v nepřítomnosti muzikanta Františka Stáry, kterýž jest od Plzně rodilý a Vídeňku starával, a tu mu kuň ruku rozkousl. Zdraví byli všichni, když jsem se s nimi rozloučil, jakož Klement Mašek, sedlář z Vodňan, Jan Vitáček od Vrchlabí, muzikant, František Neumon z Jindřichova Hradce, hospodský a muzikant, Červinka, truhlář, Kavka truhlář, Anděl muzikant, Jermus a jiní.

Když jsem přišel do Alexandrie, tam kolera už přestávala. Ještě nedávno zuřila tam dosti prudce, ale on se obrátil vítr a vál od severu, a ve dvou dnech nato přestali lidé mřít, takže počet mrtvých ze 100 a více klesl na 3 a na 2 za den. Tam jsem prodal opici za 25 zlatých, ona se mně jednou v Kairu dostala do kufru a vyházela všechny věci a růžence z Jerusaléma roztrhala. Já jí do zád zato vybobčil, a ona už neměla mne ráda, nechtěla jít ke mně.

V Alexandrii jsem musel 12 dní na rakouskou loď čekat, a konečně jsem se plavil na italské z Alexandrie k Ankoně a k Terstu. Před Terstem museli jsme 7 dní čekat a držeti karanténu, neboť kolera už také v Ankoně vypukla. Z těch, co s námi na lodi byli, umřelo 13 v karanténě. Jak jsem na břeh Evropy vystoupil, bylo mně volněji. Již jinší vzduch mě ovíval; já děkoval Pánu Bohu! V Terstu jsem dal své věci na železnici, vyplatil jsem je a poslal do Brna. Při nich má připojeny také své věci jeden knihař, Němec ze Sas, který se mnou domů jde. Z Terstu jsme šli pěšky do Lublaně. Zjutra ráno sedneme na železnici a pojedeme až do Mürzzuschlagu. Napotom obmýšlíme jít opět pěšky na Vídeň a odtud na Brno do Slavkova. Pak se rozejdeme, knihař půjde domů do Sas a já k rodičům do Polné. Mezi mými věcmi mám také rozličné drobnosti na památku pro hlavní školy ve Slavkově a v Polné.

Doufám, že Vás brzo spatřím a budu moci Vám všechno ústně vypravovati. Ruku Vám líbá

Váš vděčný sestřenec

František Činčera.

10.

V Káhiře dne 8. prosince 1865.

Mnohovážený pane kmotře a celá společnost!

Teprve dne 2. prosince v noci o 11. hodinách jsme přišli do Káhiry, poněvadž jsme se museli všelickde zastavovat a čekat. Např. když jsme přišli do Terstu, tak právě odplula parolod' do Alexandrie a my museli chtít nechtít od 12ho až do 20. listopadu popoledni [čekat]. O 1. hodině jsme odrazili z přístavu s lodí Maria Teresa. Na palubě platili jsme 30 fr. r. č. Dostali jsme jíst k snídani suchar a sejr a žejdlík vína, na poledne slíže v polívce, nasolené skopové maso a 1/2 žejdlíku vína, na večer bramborovou polívku, suchar a víno. Tak to bylo každý den stejně.

Na palubě nás bylo asi 50, větším dílem Chorvaté, ti chtěli jít na Suezskej kanál dělat. Pět bylo od Šopronu, též Chorvaté a jeden zlatník, žid od Šaščina z horních Uher. Nás osm bylo při hromadě, též jsme dohromady jedli a spali na seně.

Též bylo naloženo asi 51 volů a dva koně malí. Sena tam bylo asi 100 balíků, každý vážil 2 1/2 centýře. Ten pán od tych volů povídal, že dostane za to seno 100 napoleondorů (asi 800 fr.). Naloženo bylo osumkrát sto tisíc (80 000) centýřů. Dlouhá byla [loď] 104 kroky a široká 16 kroků.

Na druhém místě v kajutě jely 4 ženské (ty šly do Alexandrie sloužit), a 4 Němci a dva Uhři krejčí, ti šli do Káhiry. Ze začátku jsme si jeden druhého nevšimli, ale když se dozvěděli, že já jsem už v Káhiře byl a jejich krajana znám, to hned se dali se mnou do řeči. Ti Němci byli z Vídně a jeden z nich začal mluvit česky (byl Moravan), a druzí dva byli

čestní odrodilci; ve Vídni se učili a za českou špičku se vydělali, a já jsem nechtěl s nima mluvit. Ti čtyři byli povoláni z Vídne též do Suez.

Povětří na moři bylo velmi příznivé, jak v létě. Hned od Terstu jsme pořád jeli okolo kopců, a sice dalmátských ostrovů, od mořské strany větším dílem holé a neobydlené. Když jsme jeli okolo Řeck, bylo takové hrůza, a přece jsme viděli na vysokých horách sněh, sem a tam malá městečka. Jeli jsme okolo města Parin, podle italského způsobu stavěno. Krajina je okouzňující. V pátek ráno jsme jeli okolo města Zanty s malou pevností. Město bylo na pobřeží moře s velkýma kostelama, asi 10 jsme napočítali. Pomorančové a citronové stromy, též mnoho citrusů bylo vidět, velmi krásný pohled.

V úterý ráno jsme uviděli svítilni věž od Alexandrie. Před městem jsme museli ostat stát a čekat, až přišel pilot, a ten ukazoval cestu, kdyby se může jet, neb kapitáni nejsou tak známí, v těch místech je mnoho skal.

Když jsme do přístavu přišli 14 hodiny od země, tak k nám přišel lékař na kocábku a ptal se, jestli jsme zdraví všichni. Potom přišli dva Arabové s osmi vojáky, a my jsme museli okolo nich jít na loď. Potom nám řekli, že musíme čekat 5 dní na moři v karanténě, poněvadž byla v Terstu kolera a na druhé paroloď umřelo jedno dítě. Ti volí a koně byli vyvezeni na zem. Tam je hned vojáci obsadili a museli tak dlouho tam být jako my. V přístavu bylo asi 40 parolodí a plachetových loď asi devadesát. Každý den přijeli Arabi a ptali se nás, jestli jsme zdraví. V sobotu nás zase prohlídli a my jsme jeli s kocábkou na zem. Platili jsme Arabovi za vyvezení 25 kr. a druzi mu museli dát po 40 kr. a neměli žádný kufr. Poněvadž neuměli mluvit, tak museli ještě na vodě platit. Ti se vymlouvali, proč my neplatíme? Arab ale povídal, že nás zná, že my platíme až na zemi. Ti Chorvaté na to povíдали, ano, to jsou páni, ti nemusejí platit.

Na zemi jsem vzal dva osly, na jeden jsem naložil kufr a na druhý jsem si sám sedl; Vítek šel pěšky, nechtěl na osla. Tak jsme jeli až do hospody k jednomu Čechovi, Ferdinand mu říkají, on je krejčí a drží přitom hospůdku. Z Alexandrie zas jsme jeli na oslích k železnici. Tam už na nás čekali ti dva Uhři. Ptali se nás, co jsme platili, a peníze neznali, tak museli ještě jednou tolik platit za své uzle než já, a šli pěšky a já jsem jel. Z Alexandrie do Káhiry po železnici jsme platili dva 13 fr. stříbra na druhé třídě. Daleko je to šest dní pěšky. Na železnici jsme jeli od čtyřech hodin odpoledne až do 11 hodin v noci.

Já jsem šel zrovna k tomu kolínskému nožířovi, jmenuje se František Rytina. Ten mě hned v radosti přivítal. Když sem své věci uložil, tak jsem šel s těma dvěma Uhrami k jejich krajanovi. On nebyl doma, tak jsme ho hledali v hospodách, až jsme ho našli v německé besedě. Tam mě hned všichni přivítali a objímali, a každý chtěl, abych u něho seděl, a všichni chtěli vědět, jak se mně vedlo. Češi tam byli jen dva, jeden sedlář a jeden, co má vozy fiakry, a ženu má Vídeňku, jmenuje Tarant. Též byli letos doma v Čechách, a v Medlínku si koupili dům. Tady jim hospodařili dva Češi, dávali pozor na koči. Jednomu rozkousl kůň ruku, teprva nyní se mu to zahojilo; namísto náhrady se mu vysmála ta Vídeňka, že prej to udělal schválně, aby prý mu něco musela dát. To je ta, co tu starou s tím mladým udávala. Ten jeden Čech povídal, že až ji přistihne, že ji vymlátí, a ten druhý zas, že ji zastřelí koně; potom takové osobě dá někdo tu moc, aby druhé spojila.

Co jsem od pana notáře ty pamětní peníze dostal a dvě knížky, velice se z toho zdejší vlastenci radovali. Obzvláště je tu jedna Češka, po nějakém Havličkovi, on byl lékař, ale už dávno umřel. 1848 roku musel z Čech utíkat. Tak ona byla jeho žena. Pochází z Prahy. Musí být z bohatého domu, ale jak je její rodinné jméno, to nechce povědět. Té jsem též dal Havličkovu podobiznu. To prý je jí milejší, než nevím co, ba radostí nad tím až plakala. Ona je v jednom domě s dvěma dětma, její pán odjel do Vídne. Do Čech prej nepůjde, poněvadž prý se musela odříct jména po rodičích, když prý si Havlička brala.

Několik Čechů tady přibylo, jménem mně posud neznámých. Nyní je tu Evropanů ještě dvakrát tolik než dříve, nejvíc Francouzů. Tyto dny tu byla v konaku (radnici) velká hostina. Byli tu též z Alexandrie vyslanci a všichni bašové, poněvadž přišel nějaký velký vezír z Cařihradu. Před radnicí hrála hudba, samí Arabi vojáci, 10 jich hrálo na klarinet a 17 na trubky, tři na bubny a dva na poklice a pořád stejně. Druhý den byli vojáci všichni venku. V Abuziji v poušti tam drželi manévr. To mě nic tak nezajímalo, jako velbloudi. Ti nesli každý dělo na hřbetě, některý zas kolo a jinší věci; přitom stříleli a hrála trubka. O jedny hodině byl konec.

Též tady koluje pověst, že v Mekce v Arábii a Asii opět vypukla kolera, ale teď drzejí všude silnou karanténu.

Před 4 dny letělo zas množství kobytek přes město. Taky jich mnoho popadalo na ulicích a na domech jich bylo dosti.

Bavlna se letos taky dobře neurodila, semeno je červavý. Povídal jeden továrník, že prve posílal do Evropy olej, a nyní že to musejí prodat sedlákům, že je to červivé. V Americe prý udělali s Angličanama kontrakt na dvacet roků, ať je vojna neb ne, že budou bavlnu odvážet. A to je pro Egypt zle, a v Americe bavlna prý je lepší než v Egyptě.

Draho tu je něco víc, něco míň než dříve. Kupř. maso hovězí 1 fr. 75 kr., brambory 1 fr. 9 kr., vejce za 10 kr. čtyři, mléko 1 žejdlík za 10 kr., pivo za 1 žejdlík 13 kr., vídeňský pivo za 25 kr. žejdlík, víno takové jako v Polné žejdlík za 40 kr., francouzské za 15 kr.

Já zatím něco spravuju, sem a tam nějaký klíč nebo zámek nebo sem a tam maličkosti. Přeci si ale za tejdén víc vydělám, než u nás za měsíc. Jeden pán mně slíbil, že mají přijít mašiny, co se dělá s nima led, až tu budou, že mě vezme k nim. Ale kdy přijdou, to nevím. I kdybych ale právě druhou práci nedostal, tak přeci si zachovám, když budu tak jak jsem, dvakrát tolik, co mě ta cesta stála. Ten nožíf nemá žádněj měch ani kovadlinu, on nejvíc brousí a já dělám, co se dá dělat bez ohně. Kdyby jsme dostali nějakou větší dílnu k pronajmutí, tak by jsme si koupili měch, ale v této máme málo místa. Já vždycky dělám několik hodin, potom zas nemám co, tak se procházím, ale za hodinu tu vydělám někdy 30 kr., někdy i 50, jak je práce. Když zas máme moc práce, zas musíme vařit, a máme jen jeden svěrák, tak to jde pomalu. Uvidíme dále.

Počasí je tu jako u nás v létě poledne, je tu o 1 1/2 hodiny napřed než u nás. Ráno se začne o 5 1/2 hodině a večer o 5 1/2 je noc. V létě o 5. je den a o 7. noc. Mnoho nyní rozdíl, jako u nás, to tu není, by se rozednívalo, ani večír. Jak vyjde slunce, je den, a jak zájde, je noc. Dobrou noc, už jdu spat.

Pěkné pozdravení od zdejších Čechů, obzvláště od Rytiny a Vítka a v domě na pana notáře a na všechny paní, které se scházejí u Vás, pane kmotře. Též pozdravuju p. kmotru a slečny a ostávám věrný vlastenec a do smrti

František Činčera z Polné.

Adresa: Na pana
Frant. Činčeru
v Káhiře v Egyptě.
Cairo.
Via Triest.

Podruhé toho budu vědět více.

Mé srdce touží po Polné.

Sbohem.

Cairo dne 7. dubna 1869.

Vážený pane kmotříčku!

Psaní od mých rodičů zasláné jsem obdržel, a velice mě to těšilo, že jste mně též od Vás lístek přiložil. Děkuji Vám za to, že sobě na mě též vzpomínáte.

Odpusťte mně, že jsem odpovědi odkládal, nebo tady je člověk docela jinačí, než u nás doma. Tady mně přicházejí měsíce, tak jako u nás týhodne. A potom ve dne jsem měl pořád co dělat, nebo jsem zase od 4. března v práci, kdež jsem prve byl, v Asr Alli. to je u královny matky. Předtím jsem byl asi 10 neděl bez práce, a dali mně za to, že jsem nedešel, 10 napoleonů. Nejčko mám ale napilno, neboť před 7 dny se vdávala králova dcera. Brala sobě jednoho pašu, co je v ministerstvu, ten má být bohatší než král. Ona byla stará asi 16 roků, ten měl sobě vzít tu první, ale že ta umřela, tak mu král slíbil tuhle, a včera byla zas druhá svatba, v Asr Alli, tak zas potřebovali mnoho ledu; dneska už ne, tak můžu při práci psát.

Především Vám děkuju za vaše zaneprázdnění, co jste měl s těmi penězi, a za vaše dobré s námi smýšlení. Já bych byl velice rád, aby se už jednou se stavbou počalo, aby tam mohl někdo přebývat. Na stavbu můžou vzít těch 460 fr., a až budou prostavěny, tak můžou zas vzít, co mám u pana strýčka 35 1/2 napoleonu. Pozdějc snad zase budu moci něco poslat, a když ne, tak si můžou potom vypůjčit. To se musí ale vzít pořádný mistr k tej stavbě, nebo s mým otcem není nic u takových věcí, nebo pokaženo je brzo, ale napraveno těžko a nemožno.

Abych já domů šel? To mě nenapadne, leda na několik měsíců, a potom do Ruska. Pokud ale tu mám zaměstnání, tak tu ostanu. Vždyť to je až hrůza, co se člověk všecko dočte v novinách, jak v tý naší vlasti hmotně a duševně jsme utiskováni. Sám český lid si z toho mnoho nedělá, poněvadž nás tlačili vždy, ale kdo pozná lidské svobody v druhých zemích, toho to dvojnásobně tíží. Jen kdyby se Čechové pořáde tak drželi a nepopouštěli, tak nám musí popustit druží, a to dost brzo ze stavu aristokracie.

Před několika dny chtěli egyptského místokrále Ismaila pašu sprovodit ze světa, a to právě v tom novém divadle, co nedávno dal vystavět. Ředitel a ještě několik jich má být zavřeno, poněvadž vedle kulis z jedné světničky šla trubka plynová až do králové lóže a tam byla zazděná pukavka (bomba), která byla tuze ostře nabita, takže by bylo mnoho lidí přišlo o život. Taky to měl ředitel umluveno, který čas se mají jeho spoluviníci vzdálit, zatím se ale prozradil.

Vy mně píšete skrze toho krokodýla (ostrovida), jestli jsem ho už poslal, a on zatím ještě visí na stropě v síni. Já pořád čekám, kde bych mohl nějakou lacinou truhlu dostat ke koupení, nebo truhlář chce za novou 30 fr. A taky nemám kdy, abych si to hnedle předsevzal, nebo chci nějaký palmové větve přiložit, a tak musím počkat, až bude ten čas, kdy je Arabi ulamujou. Já bych sám rád, aby už to tam bylo, nebo se sám napřed těším, jak se tomu budou divit lidé, kteří ještě žádného ostrovida neviděli.

Co se mého zdraví dotýče, já jsem chvála Bohu zdrav a vesel. Na sv. Josefa jsme slavili třech krajanů jmenoviny, a předevčírem v pondělí sv. Čeňka, taky našeho krajana svátek jsme slavili, a při tom se vyráželi až do bílého rána, to jest s jídlem, pitím, zpěvem a tančením, nebo kde je Čech, tak se zpívá a tančí. A Němci se dopalujou, že tak při sobě držíme a do hospod jenom k Vítkovi chodíme. Němci dali jeho hospodě jméno český herberk, ale sami taky mezi nás chodějí a našim Květům se divějí, jak jsou v nich pěkné ilustrace.

Tady jsou nejčasto velké větry, jmenují se chamsin, to jest padesát, poněvadž 50 dní trvají, jenže někdy jsou tiché, jeden den dušno, a druhý den na to zase bouřlivý a prachu je tolik, že není možná na 20 kroků vidět. Též bylo jeden den veliké teplo, a druhý den nato chladno a poprchalo; tak povídali staří lidé, že z toho budou nemoce. No, pánu Bohu poručeno, nějak bylo a nějak zas bude.

Kdybych měl zase být bez práce jako v zimě, tak bych odcestoval odtud, nebo lidí je tu dost a práce málo a menší platy, takže když člověk pořádně žije, tak potřebuje 5 franků, a 8 fr. platějí nýčko denně. Já mám 11 fr., ale chtějí mně pořád utrhovat. Já ale nepustím, nebo tady druhý nejsou, co dělají led, a taky každý přitom nevydrží, kdo je choulstiv skrze amoniak, když se nějak trouba pokazí aneb se nalejvá.

Podobiznu od Vás sem obdržel, za kterou Vám srdečně děkuji, neb jste mně tím velkou radost způsobil. Já jsem též od té doby p. strýčkovi psal a jsem Vám též vzkázal pozdravení. Já pořád na to tlačím, aby jsme se tady co jsme vlastenci nechali vypočítat, ale když je v tom liknavost, a potom je to drahé o mnohem více než u nás. A nyní každý též naříká, ať je kdo chce. Obchodníci jsou nyní tady na tom nejhůře, pořáde dělají úpadky a cestují do Evropy. Jak měla být s Turkem vojna, tak měli taky být Řekové odtad vypovězení, ale když to usnulo, tak tu zase ostali.

Nyní tady máme jak obyčejně v tomto čase mnoho blech a much, takže člověk nestačí se poškrabovat a muchy shánět, nebo lezou pořáde do očí a do úst. Arabi je neodhánějí a nechají si je na obličejích, nebo jsou k tomu líní.

Odpusťte mně pane kmotře, jestli to není dobře psané popořádku, jak by to mělo být, neboť dělám s dvěma stroji led a pořáde musím od psaní dohlížet na Araby, nebo je jich 6 a jsou jako volí hloupí, a pořáde se hádají, takže člověk musí pořáde na to s holí. Dnes se taky hádali o mísu rýže, co dostali z kuchyně, a drželi všecky v rukách a jeden ji měl na klíně. Potom se začali o ni tahat, až ten, co [ji] měl a seděl na truhli, naznak upadl a rejž rozsypal do uhlí. Tak potom sem jim vytlouk, až byli zticha, sedli sobě k tomu a jedli to z kamenného uhlí prachu a ze země a měli ústa černý, jako kdyby byli samotné uhlí jedli. U nás udělá člověk všechno s dobrým slovem, ale tady s holí. Ještě bude mnoho času potřeba, než budou zdejší lidé tak vzdělaní jak u nás, a při té mohamedánský víře nikdy tak jako Turci.

Tedy já Vás a Vaši paní i celou rodinu pozdravuji a ostávám Váš upřímný přítel až do smrti

František Činčera.

Pěkné pozdravení na všechny pány, co se u Vás scházejí a panu F. Nechalickému děkuji též za jeho podobiznu. Na zdar vlasti!

Pozdravení též od všech vlastenců zde meškajících.

Cairo 18. prosince 1882.

Velevážený pane kmotře!

Když jsem Vás naposledy viděl, tak jsem ani jistě nevěděl, že ten samý večír odjedu. Ale tak je to, když člověk má ženu a ona má strach brzy o to, brzy o ono, tak i já myslel, když se počká dýl, kdoví jestli to nebude k naší škodě, a potom by byly výčitky. Tedy jsem ani neměl tolik času, abych se šel rozloučit, nebo žena nikam nechtěla jít, nebo prý nemůže mluvit, a teprve jsem pozdě večer vyšel, ale už jsem vašnostu nikde nezastal, a do domu jít bylo už pozdě. Tak račte mně to odpustit, že jsme se z Polné vytratil bez poděkování za laskavé přivítání na všech stranách. Ještě jsem měl naději, že se uvidíme ve Vídni, ale telegram z Terstu od přítele mě k tomu přiměl, že jsme se ve Vídni jen dva dny zdrželi, a přece jsme v Terstu museli zato 4 dny čekat, neb lodě byly přeplněné; i potom jsem musel vzít list do Port Saidu, a tam zase do Alexandrie, a málem pak jsme byli z Terstu až do Alexandrie 9 dní na cestě.

V Egyptě bylo 30 stupňů tepla Remua ve stínu, tak jsme se ještě dost potili. Arabi zase měli dobré výdělky s loďkami a z vozma, nebo lodě přicházely s lidmi naplněné ze všech stran. Na dráze do Káhiry zase museli čekat lidé od rána do odpoledne skrze velký nával lidu, a když odevzdával moje kufry, tak se mnohdy i dva dny přitom zdržel.

V Káhiře jsem našel dům jen na kliku, a v třetím poschodí dveře roztlučené a ukradené za 400 franků. Ale to udělal ten truhlář, co ostal v domě a potom předc utekl, ale klíč, který jsem mu odevzdal, ve dveřích nechal. Skrze to jsem jel zase do Alexandrie a ho tam našel, tak se uvolil mně tu škodu za půl roku zaplatit. Tak nevím, jestli co dostanu.

My jsme už si umínili udělat meting, a každý aby jeho škodu přednesl, neb konsulát se posavád o nic v Káhiře nestará; povídá dragoman, že tu nebylo poleno ukradené, takže se od vlády nemůže nic žádat.

Nyní se jedná, jestli má každý platit všechny měsíce nájem, co vojna trvala.⁴² Taky povídají, že 1 měsíc domácí pán musí tratit, 1 že zaplatí vláda a 1 nájemník.

Já posaváde nejsem se stavením hotov, ale první a druhé poschodí už mám pronajmu-to, v třetím zůstáváme my, ale kdybych mohl prodat dům za 12 000 zlatých, tak bych přišel do Čech, nebo mojí ženě se tam nejlépe líbí, však mně též; no uvidíme.

Mám v domě tolik na práci, že nevím ani, kde mně hlava stojí. Člověk se musí s těma Arabama zlobit až hanba, nebo evropské řemeslníky člověk nemůže do práce vzít, jsou drazí. Kupř. za dvoukřídlové dveře žádá Evropan 50 franků, a Arab je dělá za 25 fr., ale já to musím po něm opravovat – když je to obarvené, tak je to stejné.

Dříví tady o mnoho je dražší, ba muriny latě ani nebyly k dostání, nebo byly všechny spotřebovány na fantasie pro krále, jak tenkrát z Alexandrie přišel.

Arabské vosláci už křičejí anglicky, a tak možná za nějaký rok to tak bude jako v Indii, ale potom nebude pro Evropana žádný výdělek, nebo mimo sebe Angličan nezná nikoho.

Pane kmotře, račte být tak laskav a mě předplatit na nějaký politický týdeník na půl roku, a co zbude, na matici školskou.

Přeji Vašnosti šťastnej a veselej nový rok, aby jsme se ještě ve zdraví shledali.

Pěkný pozdrav na milostpaní kmotru slečnu, a paní Vítkovou i pána že pozdravuji, též i všechny pány, kteří byli vždy pospolu.

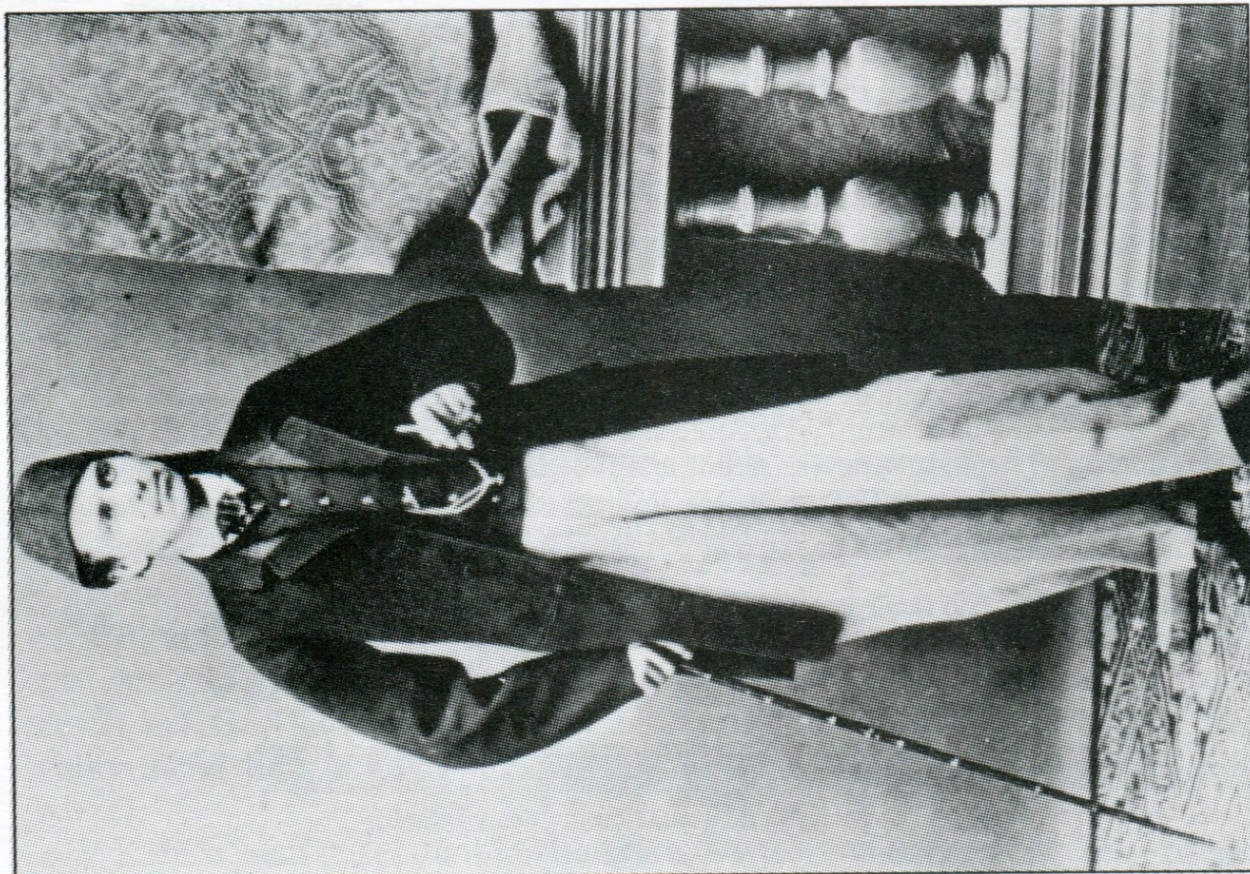
Tedy Vás v duchu líbám a zůstávám s úctou oddaný

Franěk Činčera.

Pěkný pozdrav od mojí ženy a poručení Živió! k novému Godu. Na zdar vlasti!

POZNÁMKY

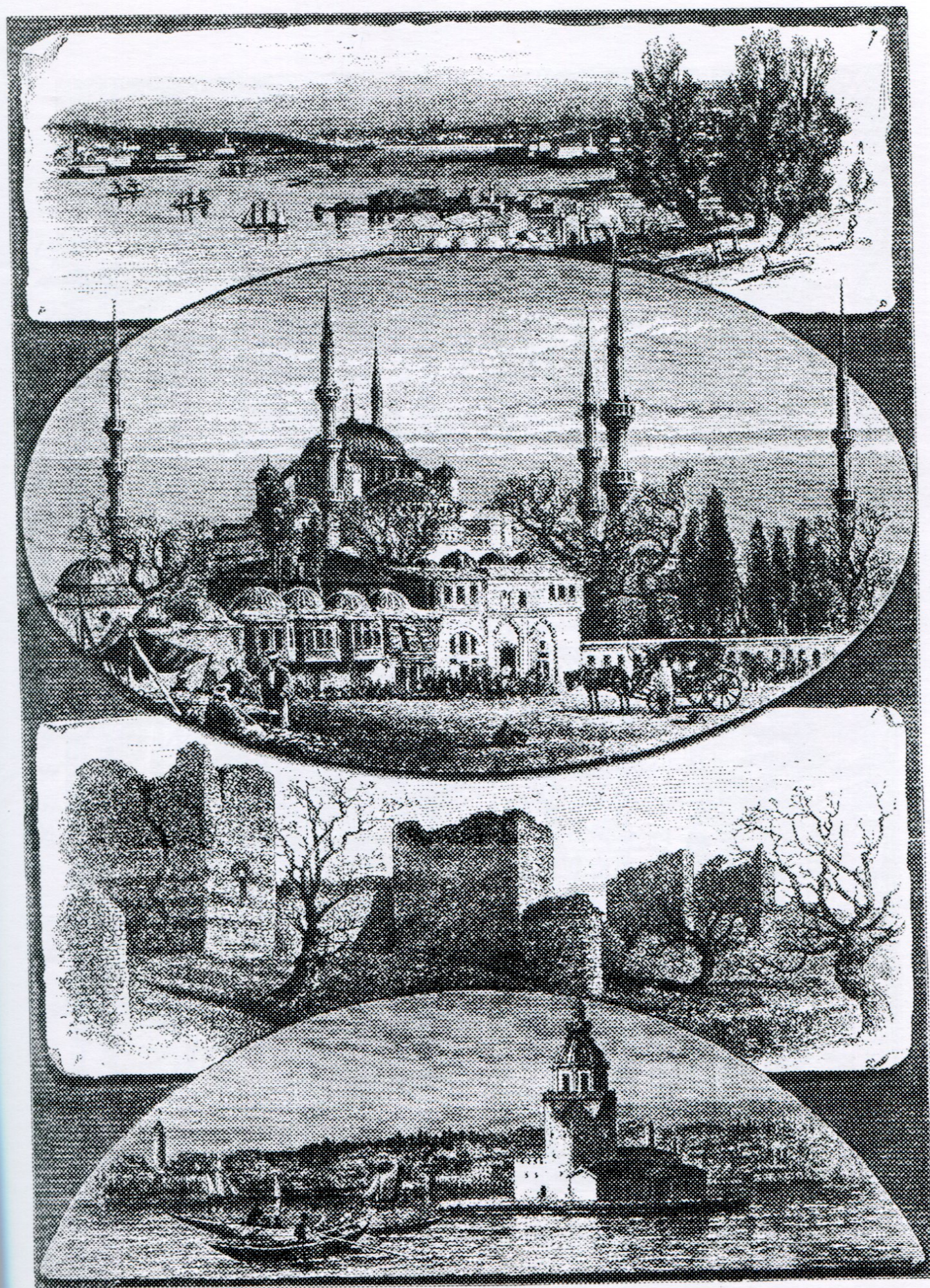
- 1 Dne 4. srpna 1863 vyhořelo v Polné 189 domů, fara, křesťanská i židovská škola, synagoga a katolický kostel; čtyři lidé přišli o život. Bez přístřeší a prostředků k obživě zůstalo na 3000 osob.
- 2 Kukátko neboli stereoskop - přístroj umožňující při vidění obrázku prostorový vjem.
- 3 Dobrudža - historické území na východě Rumunska mezi dolním Dunajem a Černým mořem.
- 4 Vedle Rumunů, Bulharů, Řeků, Němců, Turků, Arménů a Židů se v Dobrudži usídlily i skupinky Tatarů, příšlých z černomořských stepí. Činčera však zřejmě mýnil všechny, se kterými se nemohl dohovorit.
- 5 Šumla - město Šumen ve východním Bulharsku.
- 6 Marmarské moře, vodní plocha mezi průlivem Dardanelským a Bosporem, resp. mezi Egejským a Černým mořem.
- 7 Starověká Smyrna, dnešní město Izmir v západním Turecku na pobřeží Egejského moře.
- 8 Jaffa, Jafa, Joppe, dnes Yafo, součást hlavního města Izraele Tel-Avivu.
- 9 Zkomolenina z Deutsch Böhmen, jak bývali označováni němečtí obyvatelé Čech.
- 10 Přístavní město v Sýrii.
- 11 Kaifa, též Haifa, Hefa - přístavní město na pobřeží Středozemního moře, dnes v Izraeli.
- 12 Mínění slovanští obyvatelé Dalmácie na pobřeží Jadranu (dnes součást Chorvatska).
- 13 Ramla, Ramle - město na cestě z přístavu Jaffa do Jeruzaléma, dnes v Izraeli.
- 14 Tj. Evropan.
- 15 Míněn P. František Pojmon, katolický kněz tehdy ve Slavkově u Brna.
- 16 Betánie, město v Izraeli, v němž podle biblické tradice žil Lazar a jeho sestry Marta a Marie.
- 17 Míneha peněženka nebo tlumok.
- 18 Kavasové - turečtí strážníci.
- 19 Gosen, též Gošen, oblast v Dolním Egyptě, vykázaná jako místo pobytu přistěhovavším se Židům.
- 20 Tj. podle údajů lihového teploměru, původně sestrojného francouzským přírodovědcem René Antoin de Réaumur (1683 - 1757).
- 21 Abysinie, též Habeš, dříve užívaný název Etiopie.
- 22 Soliman (Saíd) Paša panoval v letech 1854 - 1863.
- 23 Tj. nepracujeme, máme volno.
- 24 Sultán Abdülaziz panoval v letech 1861 - 1876.
- 25 Někdejší Nikodemia v Malé Asii, dnes město Ismid v Turecku.
- 26 Původně starobylá Nicea či Nikája, dnes město v Turecku.
- 27 Též Brusa, turecky Bursa, před dobytím Konstantinopole sídlo tureckých sultánů.
- 28 Efesos, antické město v Malé Azii, dnešní Efes v Turecku.
- 29 Tj. Rudému moři.
- 30 Promyky - menší šelmy z čeledi cibetkovitých, latinsky *Herpestes ichneumon*.
- 31 Správně ramadán, devátý měsíc islámského kalendáře, podle legendy měsíc, v němž byl zjeven korán.
- 32 Prorok Mohamed (Muhammad), zakladatel islámu.
- 33 Kopty Činčera patrně mýnil původní domácí obyvatelstvo, tj. potomky dávných Egyptanů.
- 34 Arnauti - turecký název pro Albánce.
- 35 Místokrálem v letech 1863 - 1867 a pak jako chedív vládl až do r. 1879.
- 36 Autor míní nepříjemný bodavý hmyz, zřejmě vši.
- 37 Dnes Tbilisi, hlavní město Gruzie.
- 38 Memfis (Mennofer), město vzniklé na začátku 3. tis. př. n. l., časté sídlo vládců egyptské Staré Říše.
- 39 Apis - egyptský posvátný býk, uctíváný v Memfidě jako symbol plodnosti a vtělení boha Ptaha.
- 40 Tj. cholera.
- 41 Narážka na úsilí představitelů slovenského národního života (L. Štúr a jiní) o kodifikaci vlastního jazyka, tj. spisovné slovenštiny.
- 42 Činčerovy zmínky o neklidné situaci odrážejí postupné ovládnutí Egypta Angličany. Pokus domácích nacionalistů o odpor vedl 11. - 12. 6. 1882 k ostřelování Alexandrie anglickou flotilou. Odpor povstalců ukončila bitva u Tel-el-Kabiru dne 13. září 1882; následovala přímá okupace Egypta Angličany.

František Činčera.

P. František Pojmon.

Pohledy na Cařihrad.

Shora dolů: zátoka Zlatý roh, mešita sultána Achmeda s minarety, zříceniny hradeb „Sedm věží“, Lendtrova věž s Galatou v pozadí. Otiskl Světozor 21, 1887, s. 636.

Wygew na ulici w Kairze.

Přetištěno z kalendáře Posel z Moravy 1844.

a Francie pro udelali z Anglie nama Kontiakt na Jacek vaku, at je vyjma
 nek me, ze budu havelm akceci. Kto je pro Egipt a leza o Francie
 kralna pani je lepsi, nei w Egipte. Druha tu je nica wie, nica min
 nca Druha. k.p. mesa kumeri 1847-48 Brambory 1847-48 Mjje ca 104 ctyri. mlitka
 124 ctyri ca 104 Pivo ca 124 ctyri ca 124 Wideny pivo ca 254 ctyri. vino
 akceci daktive jako opalni ctyditi ca 404 francouske ca 154.

Za cetim nica spravuju. sem a tam natej klic nebo samet nebo
 sem a tam malickosti. Peci sy ale ca tyden wie wicklam nie unas
 ca miesto. Jeden pan me slubyl ze maji prijik madingy co se dela nimito
 sed, ze lu budu se me verome knim, ale kdy prijdu k to a nime
 slychlyk ale prave Druha praci nedostal, tak praci sy zachovan
 kdy budu tak jak jsem, doatret kolik ca ma la uo la stala, Ten kosi
 netna z adrej mick ani kusanlinim, kicet on nejwie krousi a ja delam
 co se da delat bez o hne. Kudy jime dostali naku niti dilnu, k pronejmiti,
 tak by sme sy kupyli mek ab udejtu mamie malo micka za dicky delam
 nekolik hodin potom eas nemam ca tak se prockasim, ale sa. kadinu tu
 wicklam nekly so c nekly a i so jak je prave kly sa mamie moc prae,
 es muzime wack a mamie jen jeden sivat tak to de pomalus
 Wideny Daleje. Pocasi je tu jako u nas wite donze tu o k kuding rajpud
 na u nas nara se racne o 54 hodinie a wicin o 54 je noc wite o 5 je den a o 7 noc
 wino ka nejni wondil, jako u nas, to tu nejni aby se nosednivalo ani wicin.
 Gat wije slunce, je den a jak rajde, je noc. Dobrou noc u jdu spat.

Pekne pozdraveny od edojich luku, aburakone w Nidliny w Wiltka
 ca lerne na pana Kofara a na wickty pani Klene se zachazi u Wto pane Kofara
 les pozdravuju p. Kofara a slebny

Adresa Na p.
 Frant. Cincery

v. Triest.

Kakyne o Egipte?
 Cairo.

a Solawam wenny Wastenei
 a Dromoti

Triest 5. 12. 1865.

Pal. 113.

Meinde, kivi, po Palu Bohem

Postauke toho budu wedit mxe

**„Mein Herz sehnt sich nach Polná“
Blätter eines tschechischen Schlossers aus Ägypten**

Zdeněk Fišer

Die vorliegenden Quellen, die sich auf die Geschichte der Stadt Polná beziehen, haben bisher die Bedeutung František Činčeras nur ungenügend gewürdigt. Der aus Polná stammende Schlosser (geboren 1841, Todestag unbekannt) entschloß sich unter dem Eindruck einer Katastrophe (eines großen Stadtbrands), von der die Stadt im Jahre 1863 heimgesucht wurde, zu einer Reise ins Heilige Land, nach Palästina und Ägypten. Es ist ihm gelungen, sein Vorhaben zu verwirklichen; anschließend entschied er sich, bis nach Ägypten zu reisen. Der gelehrte Schlosser mußte seinen Lebensunterhalt während des Wanderns auf verschiedene Weise verdienen, schließlich kam er jedoch nach Kairo, wo er als erfahrener Handwerker genügend Arbeit fand. Er entschloß sich, in seiner neuen Heimat für immer zu bleiben. Seine alte Heimatstadt Polná und seine Familie besuchte er dann nur gelegentlich.

Während die einleitende Studie eine kurze Übersicht seines Lebens liefert, finden wir in der Anlage insgesamt 12 bisher unbekannte Briefe Činčeras aus den Jahren 1863–1882, die er an seine Familie sowie seinen Onkel, den Pfarrer František Pojmon, richtete.

Die Abhandlung macht auf eine unerläßliche Erforschung weiterer Quellen aufmerksam, in denen weitere Briefe Činčeras oder andere Angaben zu finden wären, die seine Biographie vervollständigen könnten.

Übersetzung: Alena Jakubičková

Adresa autora:

PhDr. Zdeněk Fišer, Moravské zemské muzeum, Kapucínské nám. 8, 659 37 Brno